

**КЫРГЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫНЫН
УЛУТТУК БАНКЫ**

**2022-жылдын I чейреги үчүн
акча-кредит саясаты жөнүндө отчет**

**Бишкек
2022-жылдын май айы**

Акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк тарабынан чейрек сайын жарыяланып турат. Инфляциянын негизги факторлорун иликтөөлөргө жана болжолдоолорго, ошондой эле тышкы чөйрөдөгү жана Кыргыз Республикасындагы экономикалык жагдайдын өнүгүүсүнө баа берүүлөргө негизделген акча-кредит саясаты боюнча Улуттук банктын чечимдери жөнүндө коомчулукка маалымат берүү ушул отчеттун максаты болуп саналат.

Кыргыз Республикасындагы акча-кредит саясаты

Тиешелүү акча-кредит саясатын жүргүзүү аркылуу баа туруктуулугуна жетишүү жана аны колдоого алуу **акча-кредит саясатынын максаты** болуп саналат.

Акча-кредит саясатынын негизги инструменти – Улуттук банктын эсептик чени. Жүргүзүлүп жаткан акча-кредит саясатын өркүндөтүү жана натыйжалуулугун арттыруу максатында, 2014-жылы Улуттук банк акча-кредит саясатынын жаңы негизине өткөн, ага ылайык Улуттук банктын эсептик чени акча рыногундагы каражаттар наркынын көрсөткүчү болуп саналат. Акча-кредит саясатынын операциялык багыты катары акча рыногунун кыска мөөнөттүү пайыздык чендери эсептелет. Жаңы негизге өтүү максаты катары банктар аралык кредиттик ресурстар рыногун өнүктүрүүгө жана экономиканын реалдуу секторун колдоого багытталган акча-кредит саясатынын пайыздык каналынын ишинин таасирин күчөтүү саналат.

Акча-кредит саясатынын сандык көрсөткүчү – инфляцияны орто мөөнөттүү мезгилде 5-7 пайыз чегинде кармап туруу. Акча-кредит саясатын иштеп чыгуу жана аны ишке ашыруу Акча-кредит саясатынын орто мөөнөттүү мезгилге каралган негизги багыттарынын алкагында жүзөгө ашырылат.

Улуттук банктын акча-кредит саясаты келечекке багытталган саясат болуп саналат, анткени, акча-кредит саясаты жагында кабыл алынган чечимдердин өлкөнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнө таасири белгилүү бир лаг менен жүргүзүлөт. Акча-кредит саясаты Кыргыз Республикасында жана тышкы чөйрөдө экономикалык жагдайдын өнүгүшү боюнча макулдашылган жана экономикалык жактан негизделген болжолдоолордун натыйжасында алынган, кыска мөөнөттүү жана орто мөөнөттүү мезгилдерге каралган инфляция боюнча болжолдоолордун негизинде иштелип чыгат.

Коммуникациялык саясат Улуттук банктын акча-кредит саясатынын негизги инструменттеринин бири болуп саналат. Калкка маалымат берүү жана тиешелүү инфляциялык күтүүлөрдү калыптандыруу максатында, Улуттук банк тарабынан үзгүлтүксүз негизде пресс-релиздер чыгарылып, акча-кредит саясаты маселелери боюнча пресс-конференциялар өткөрүлүп турат. Улуттук банктын өлкөдөгү күндөлүк жана күтүлүп жаткан макроэкономикалык жагдай боюнча баа берүүсү Акча-кредит саясаты жөнүндө отчетто ар бир чейректин үчүнчү айынын башталышында жарыяланып турат. Улуттук банк Башкармасынын эсептик чен өлчөмү маселеси боюнча отурумдарынын графиги банктын расмий интернет-сайтында жарыяланат.

2022-жылдын I чейреги үчүн акча-кредит саясаты жөнүндө отчет Улуттук банк Башкармасынын 2022-жылдын 30-майындагы № 2022-П-07/34-1-(ДКП) токтому менен жактырылган.

Мазмуну

1-глава. Тышкы чөйрө.....	5
1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү	5
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору.....	10
2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү	14
2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш	14
2.2. Тышкы сектор	18
3-глава. Акча-кредит саясаты	20
3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу	20
3.2. Финансы рыногунун инструменттери.....	24
3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы	28
4-глава. Инфляция динамикасы	29
4.1. Керектөө баа индекси	29
4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу	31
4.3. Инфляциялык күтүүлөр.....	31
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор	33
5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор	33
5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо	36
1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр	40
2-тиркеме. Глоссарий.....	41
3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси.....	43

Резюме

Кароого алынган мезгил ичинде дүйнөлүк экономика, COVID-19 инфекциясынын жаңы учурларынан улам проблемалар, ошондой эле улам күч алган дүйнөлүк инфляциялык процесстер менен катар геосаясий жагдайлардан улам глобалдуу алгылыксыз таасирлерге кыйла дуушарланган. Санкциялык чектөөлөр менен коштолгон дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда баалардын кескин өсүшү, глобалдуу сунуштоо ыраатынын үзгүлтүккө учурашынан улам сакталып турган кесепеттер менен бирге Кыргыз Республикасында баа динамикасына кыйла терс таасирин тийгизүүдө.

2022-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын экономикасы жигердүү калыбына келүү менен 4,5 пайызга өскөн (2021-жылдын I чейрегинде - 8,4 пайызга төмөндөө), мында “Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда, өсүш 3,8 пайызды түзгөн (2021-жылдын ушул эле мезгилинде - 4,0 пайызга төмөндөө). Өсүш көрсөткүчтөрүнө негизги салым өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана айыл чарба секторлору тарабынан кошулган. Тышкы соода жүгүртүү көрсөткүчтөрүнүн жогорулашынын жана коңшу өлкөлөрдүн экономикасынын жигердүү калыбына келишинин алкагында 2021-жылдын IV чейрегинде ички суроо-талаптын жогорулашы экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө олуттуу салым кошкондугун белгилеп кетүү зарыл.

Соода балансы 2022-жылдын I чейрегинде импорттук сунуштоолордун 76,9 пайызга өсүшүнүн жана экспорттун 16,1 пайызга төмөндөшүнүн таасири астында калыптанган. Натыйжада өлкөнүн соода балансынын тартыштыгы 1 262,6 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Тышкы соода жүгүртүү көлөмү 46,9 пайызга жогорулап, 2 000,1 млрд АКШ долларын түзгөн.

Отчеттук мезгилде салыктык түшүүлөрдүн (+68 пайызга же 20,3 млрд сомго) өсүшү мамлекеттик бюджеттин 6,8 млрд сом же ИДӨгө карата 4,7 пайыз өлчөмүндөгү профицитине алып келген (2021-жылдын ушул эле мезгилинде бюджет тартыштыгы 3,2 млрд сом же ИДӨгө карата 2,7 пайыз өлчөмүндө калыптанган). Салыктык түшүүлөрдүн өсүшү салыктык администрлөөнү жакшыртуу иштеринин жигердүү ишке ашырылышына, ошондой эле салык жана бажы жол-жоболоруна жаңы санарип чечимдерди колдонууга киргизүүгө байланыштуу келип чыккан.

2022-жылдын I чейрегинде инфляциянын жылдык мааниси (өткөн жылдын чейрегине карата чейрек) 11,7 пайызды түзгөн. 2022-жылдын март айында баалар жылдык мааниде 13,2 пайызга жогорулаган (2022-жылдын март айы 2021-жылдын март айына карата). 2022-жылдын I чейрегиндеги инфляциялык процесстер азык-түлүк товарларынын жалпы дүйнөлүк өсүш тенденциясы, ошондой эле региондо саясий жагдайлардын курчусунун алкагында белгилүү бир басымдан улам шартталган. Түптөлгөн керектөө бааларынын өсүшүнө негизги салымды азык-түлүк товарлары (ун, мөмө-жемиштер жана жашылчалар, эт, өсүмдүк майы, кант) жана күйүүчү-майлоочу материалдар кошкон.

Тышкы чөйрөдө белгисиздик абалдын күч алышынын жана валюта рыногунда өзгөрүлмөлүүлүктүн алкагында акча-кредит саясатын күчөтүү жагында көрүлгөн чаралар тышкы таасирлерди басандатууга мүмкүндүк берген. Улуттук банктын негизги чендеринин жогорулашынан улам акча рыногундагы чендер жогорулап, белгиленген пайыздык чен чегинде сакталып турган, мында катышуучулардын жигердүүлүгү төмөндөгөн. Банктардан тышкаркы акчалардын, милдеттүү камдар деңгээлинин өсүшүнүн, мамлекеттик башкаруу органдарынын кирешелери анын чыгашасынан артышынын жана Улуттук банктын валюталык операцияларынын алкагында коммерциялык банктардын үстөк камдарынын төмөндөөсү байкалган. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсүн текшилөө максатында Улуттук банк чет өлкө валютасын сатуу боюнча сыяктуу эле, сатып алуу боюнча да валюталык интервенцияларды жүргүзгөн. Валюта курстарынын өзгөрүлмөлүүлүгүнүн алкагында керектөө кредиттери өскөндүгү жана банктардын депозиттик базасы кыскаргандыгы байкалган.

1-глава. Тышкы чөйрө

1.1. ЕАЭБге мүчө өлкөлөрдүн жана соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн экономикалык өнүгүүсү

Отчеттук мезгилде Россия, Белоруссия жана АКШдан тышкары, кароого алынган башка өлкөлөрдө экономикалык жигердүүлүк алгылыктуу катары бааланган. Ошол эле учурда бардык эле жерде инфляция динамикасы күч алган.

Чейрек ичинде Россия ИДӨсүнүн өсүш арымы туруктуу төмөндөгөндүгү катталган: геосаясий эскалация шарттарында тышкы таасирлерден улам, биринчи айдагы алгылыктуу динамика март айында акырындаган. Ошол эле учурда жагдай инфляциянын олуттуу күч алышы менен коштолгон.

Отчеттук чейректин акырына Казакстанда инфляция динамикасынын күч алышы менен катар экономикалык жигердүүлүктүн алгылыктуу багыты белгиленген.

Алгачкы үч айдын жыйынтыгы боюнча Белоруссия экономикасы төмөндөп, жылдык инфляция күч алган.

Арменияда экономикалык жигердүүлүк көрсөткүчү өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда жогорулаган, мында тышкы сектор тарабынан инфляциялык тобокелдиктер күч алган.

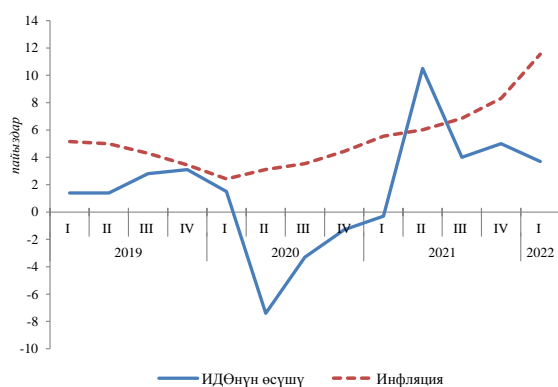
Кытай экономикасы негизинен алгачкы эки ай ичинде өсүштүн эсебинен жогорулагандыгы байкалган. Март айындагы керектөө бааларынын өсүш арымы сунуштоо процессинде орун алган проблемалардан улам үч ай ичиндеги максималдуу чекте катталган.

АКШда ИДӨнүн кыскарышы байкалган, ал эми инфляция акыркы 40 жыл ичинде эң жогорку көрсөткүчкө жетүү менен күч алгандыгы уланган.

Россия

1.1.1-график. Россияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, «Блумберг» МА, Росстат

анын өсүш арымы 2022-жылдын март айында өтүп жаткан жылдын февраль айындагы 6,3 пайыздан кийин 3,0 пайызга чейин төмөндөгөн. Иштеп чыгаруу өнөр жайында март айында чыгаруу көлөмү машина куруу жана мунай заттарын иштеп чыгаруу өндүрүшүнүн кыскарышынын эсебинен 0,3 пайызга кыскарган. Тамак-аш өнөр жайында, химиялык комплексте, металлургияда чыгаруунун өсүш арымы төмөндөгөн, бирок алгылыктуу чекте сакталып калган.

Росстаттын маалыматына ылайык, 2022-жылдын I чейрегинде инфляция кыйла күч алгандыгы белгиленген, ал өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата 11,5 пайызды түзгөн. Үч айдын жыйынтыгы боюнча азык-түлүк товарларына жылдык баалар

13,5 пайызга чейин, азык-түлүктөн башка товарлар - 12,7 пайызга чейин, кызмат көрсөтүүлөр - 7,2 пайызга чейин өскөн.

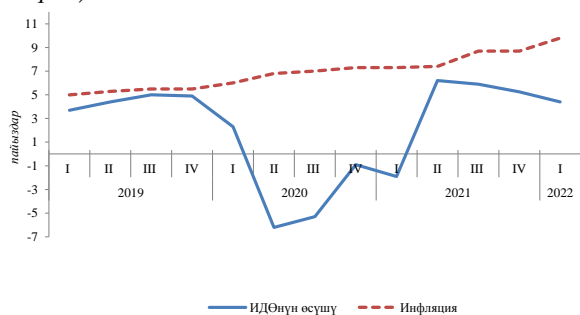
Ошол эле учурда, санкцияларды киргизүүдөн улам орус рублинин курсунун басаңдашынын жана керектөө талабынын кескин өсүшүнүн натыйжасында, февраль айына (9,2 пайыз) салыштырганда март айында (16,7 пайыз) жылдык инфляциянын олуттуу өсүш динамикасы катталган. Март айында узак убакыт колдонулуучу азык-түлүктөн башка товарларга, узак убакыт сакталуучу тамак-аш продукттарына, чет мамлекеттердин туризм кызматтарына баалардын жылдык арымынын кыйла күч алышы байкалган. Россия банкынын маалыматы боюнча, азык-түлүктөн башка товарлар 11,2 пайызга (жылдык мааниде 20,3 пайызга) кымбаттаган. Мында, өзгөчө узак убакыт колдонулуучу азык-түлүктөн башка товарларга: автоунаага, тиричилик техникасына жана электроникага баалар олуттуу кымбаттаган (15-25 пайызга).

Азык-түлүк товарларына баалар 6,6 пайызга чейин өскөн (жылдык мааниде 18,0 пайыз), бул негизинен узак убакыт сакталуучу тамак-аш продукттарын массалык түрдө сатып алуунун натыйжасында шартталган. Өзгөчө, жасалма суроо-талап мезгилинде калк кеңири керектөөчү товарлардын бири – кантка (44,0 пайызга чейин) баалар кыйла жогорулаган.

Кызмат көрсөтүүлөргө баалар 4,0 пайызга жогорулаган (жылдык мааниде 9,9 пайызга). Чет өлкөгө баруулардын кымбатташы эң эле олуттуу салым кошкон (37,8 пайызга), бул орус рублинин нарксыздашынын таасирин чыгылдырган. Ошондой эле, финансы жана баа туруктуулугун колдонуунун эсебинен экономикада пайыздык чендердин жалпы жогорулоосунун алкагында керектөө кредиттерин тейлөө наркынын өсүшү да олуттуу салым кошкон.

Казакстан

1.1.2-график. Казакстанда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Казакстан Республикасынын статистика боюнча агенттиги, Улуттук банктын эсептөөлөрү

2022-жылдын үч айынын жыйынтыгы боюнча Казакстандын ИДӨ көлөмүнүн өсүш арымы 4,4 пайызга чейин тездеген. Казакстанда өзгөчө абал киргизилгендигине байланыштуу январь айында өсүш арымы басаңдагандан кийин февраль айынан тартып экономиканын көптөгөн тармактарында алгылыктуу динамика байкалууда. Жогору керектөө талабы аркылуу ишкердик жигердүүлүгү колдоого алынган. Март айында чекене соода жүгүртүүнүн жылдык мааниде 3,7 пайызга жогорулагандыгы белгиленген. Үй чарбаларынын

керектөөсү керектөө кредиттеринин жана калктын айкын кирешесинин өсүшү менен камсыздалган.

Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлигинин маалыматы боюнча, январь-март айларында реалдуу сектордо негизги тармактар боюнча өсүштүн күч алуусу, экспорт көлөмүнүн арымдуу жогорулоосу, кызмат көрсөтүү секторунда динамиканын сакталып турушу белгиленген. Иштеп чыгаруу (+6,5 пайыз) жана тоо кендерин казып алуу (+6,1 пайыз) өнөр жайларында өсүш тенденциясынын туруктуу сакталып турушу байкалууда. Алгылыктуу өсүш, ошондой эле, транспорт жана кампада сактоо (+9,3 пайыз), курулуш (+8,6 пайыз), соода (+8,0 пайыз) ж.б. сыяктуу тармактарда белгиленген.

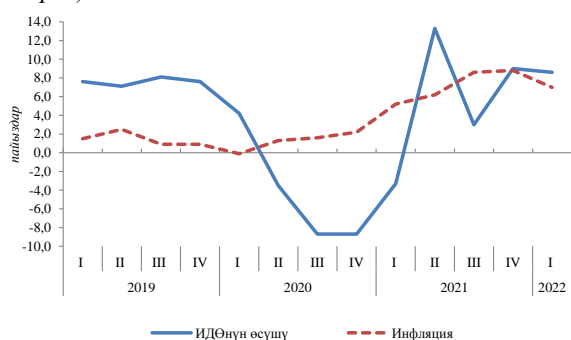
Казакстан Республикасынын Стратегиялык пландаштыруу жана реформалар боюнча агенттигинин Улуттук статистика бюросунун маалыматы боюнча I чейректе

инфляция өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата 9,8 пайызды түзгөн. Геосаясий тобокелдиктердин орун алышынын, дүйнө жүзүндө, ошондой эле Казакстандын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө баалардын өсүшүнүн жана аларды ички баага которуунун алкагында инфляциялык басымдын күч алышы шартында жылдык инфляция 2022-жылдын март айында 12,0 пайызга чейин тездеген (2022-жылдын февраль айында – 8,7 пайыз). Азык-түлүк товарларына жана азык-түлүктөн башка товарларга баалардын жылдык өсүш арымы, тиешелүүлүгүнө жараша, 15,4 пайызга (өтүп жаткан жылдын февраль айында 10,0 пайыз) жана 10,9 пайызга (2022-жылдын февраль айында 8,6 пайыз) чейин жеткен. Акы төлөнүүчү кызматтарга баалар 8,3 пайызга жогорулаган (2022-жылдын февраль айында 7,1 пайыз).

Армения

1.1.3-график. Арменияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Армения Улуттук статистика кызматы, «Блумберг» МА, Армения Республикасынын Борбордук банкы

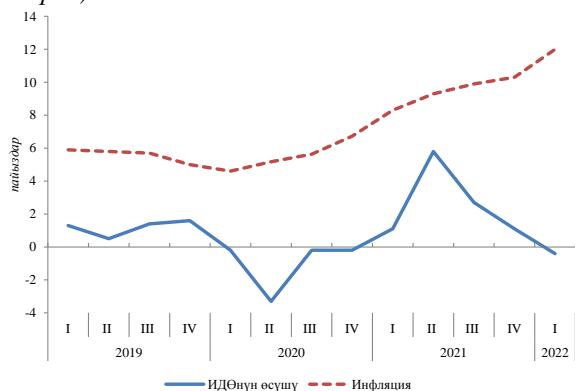
көрсөткүчү 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 9,6 пайызга өскөн. Айыл чарбасында чыгаруу көлөмүнүн кыскарышын эске албаганда, тармактар боюнча алып караганда, бардык секторлордо алгылыктуу өсүш арымы байкалган. Бирок 2022-жылдын март айында өнөр жай продукциясынын көлөмү жылдык мааниде сыяктуу эле, ар айлык мааниде да төмөндөгөн. Мындан тышкары, 2022-жылдын март айында мурунку айга салыштырганда тышкы соода жүгүртүү 10,6 пайызга азайган.

Ушуну менен бирге, глобалдуу жана регионалдык экономикалык өнүгүү жагында белгисиздик жагдайынын өсүшү, ошондой эле сакталып турган логистикалык проблемалардан жана инфляциянын күч алышынан улам дүйнөлүк экономикалык жигердүүлүктүн өсүшү шарттарында, Армения борбордук банкы 2022-жылга ИДӨнүн өсүш арымы боюнча болжолдоолорду 1,6 пайызга чейин төмөндөткөн.

Армениянын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрүндө кыйла жогору инфляциялык чөйрө инфляциянын тездешине таасирин тийгизген. Алсак, 2022-жылдын март айында инфляция жылдык мааниде 7,4 пайызга жеткен, бул Армения борбордук банкы тарабынан 4,0 пайыз деңгээлинде белгиленген максаттуу мааниден жогору. Ушуга байланыштуу, борбордук банк акча-кредиттик шарттарды катуулатууну уланткан: негизги чен 2022-жылдын башталышынан тартып 2 ирет 7,75 пайыздан 9,25 пайызга чейин жогорулатылган. Армения борбордук банкынын баа берүүсү боюнча, экономикалык келечек жагдайынын белгисиздиги жана инфляциялык күтүүлөрдүн өсүш тобокелдиктери сакталып турса, келечекте акча-кредиттик шарттарды катуулатуу мүмкүндүгү кароого алынат. Мындай саясат чараларынын натыйжасында жылдык инфляция бара-бара төмөндөп, келечекте ал 4,0 пайыз максаттуу деңгээлге жетет.

Беларусь

1.1.4-график. Белоруссияда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Беларусь Республикасынын Улуттук статистика комитети

Отчеттук чейрек ичинде Белоруссия экономикасынын өсүш арымы январь айында 2,7 пайыздан январь-февраль айларында 1,2 пайызга чейин төмөндөө менен кыскарып, натыйжада январь-март айларында 0,4 пайызга төмөндөгөн.

Буга чейин Белоруссия экономикасынын өсүшүн камсыз кылган негизги фактордон болуп өнөр жайы саналып келген. Бирок I чейректин жыйынтыгы боюнча ал жылдык мааниде алганда болгону 0,2 пайыз чегинде гана салым кошкон. Бул, кандайдыр бир деңгээлде, жогору салыштыруу базасына байланыштуу, бирок негизги себеп катары санкциялардын таасири жана тышкы

соода көлөмү боюнча үчүнчү орунду ээлеген Украина менен байланыштын үзүлүшү саналат. Өнөр жай өндүрүш көлөмүнүн басандашы жүк ташуу көлөмүнүн 8,1 пайызга жана жүктүн көлөмүнүн 12,4 пайызга, ошондой эле дүң товарлар көлөмүнүн 1,4 пайызга төмөндөшүн шарттаган. Бардык чарба категорияларында айыл чарба продукцияларын өндүрүү отчеттук чейрек ичинде 0,6 пайызга азайган.

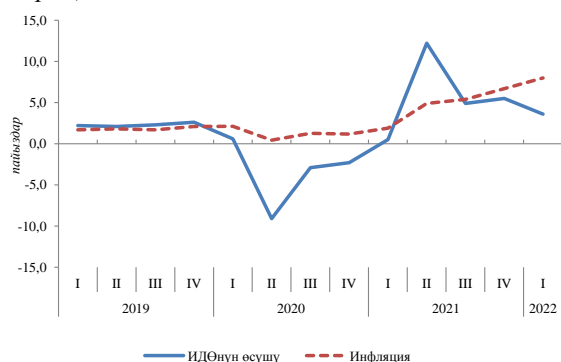
2021-жылдын январь-март айларына салыштырмалуу негизги капиталга инвестициялардын 6,6 пайызга кыскарышы уланган. Бардык каржылоо булактарынын эсебинен турак жайды эксплуатацияга берүү көлөмү да 4,4 пайызга төмөндөгөн, мамлекеттин колдоосу астында курулуштун өсүш арымы 10 эсеге, бир жыл мурунку +32,0 пайыздан 3,2 пайызга чейин төмөндөгөн.

Белоруссияда жылдык инфляция март айында 15,9 пайызга тездеген, ал эми февраль айында ал 10,0 пайыз жана январь айында 10,1 пайыз чегинде катталган. Бул негизинен белорус рублинин нарксыздоосу жана транспорттук-логистикалык кыйынчылыктарга байланыштуу. Март айында Белоруссияда инфляциялык процесстердин күч алышына геосаясий курч абалдын өрчүшү жана санкциялык басымдын күч алышы таасирин тийгизген. Өзгөчө импорттук мөмө-жемиш продукцияларына жана чет өлкөдөн алынып келинген азык-түлүк тобуна кирбеген товарларга баалар өзгөрүлүп турган.

Беларусь Республикасынын 2022-жылга каралган социалдык-экономикалык өнүгүүнү болжолдоонун маанилүү параметрлерине ылайык, Белоруссиянын ИДӨсүнүн өсүшү жылдык мааниде 2,9 пайыз, ал эми инфляция 6,0 пайыздан жогору эмес деңгээлде пландаштырылган. Мында, эл аралык уюмдар жаңы чектөөлөрдөн жана санкциялык басымдан улам Белоруссиянын келечек көрсөткүчтөрү начарлашы мүмкүндүгүн белгилешкен. ЭВФ Белоруссия экономикасы 6,4 пайызга, ал эми Дүйнөлүк банк – 6,5 пайызга төмөндөй тургандыгын болжолдоодо. Ал эми инфляция тууралуу айтсак, фонддун аналитиктери Белоруссияда инфляция жыл акырына 12,6 пайыз деңгээлинде орун ала тургандыгын болжолдошууда.

АКШ

1.1.5-график. АКШда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: АКШнын Соода министрлиги, АКШнын Эмгек министрлиги, «Блумберг» МА

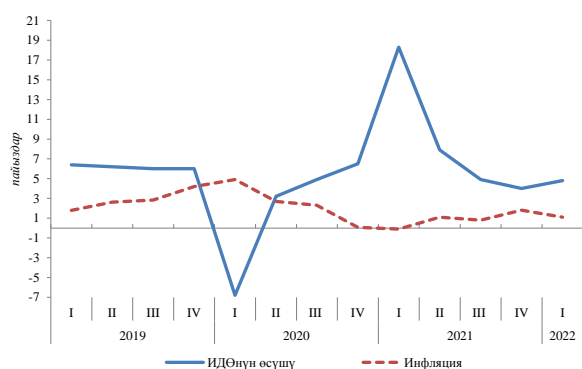
сунуштоо ырааттуулугунда келип чыккан үзгүлтүктөр, сакталып турган чектөөлөр, жумушчу күчүнүн тартыштыгы экономикалык өсүшкө терс таасирин тийгизип, суроо-талапты канааттандырууда кыйынчылыктарды жараткан. Товардык-материалдык запастарга жеке инвестициялардын азайуусу дүң соода жана чекене соода көлөмүнүн кыскарышы менен шартталган.

АКШда жумуш менен камсыз болуу деңгээли орточо арымда өскөн, көпчүлүк округдарда жана секторлордо жумушчу күчүнө суроо-талап жогору деңгээлде сакталып турган.

Суроо-талап жана сунуш дисбалансын чагылдыруу менен инфляция жогору деңгээлде сакталып турган (2022-жылдын март айындагы 8,5 пайыз – акыркы 40 жыл ичиндеги эң эле жогору маани болуп саналат), буга пандемиянын терс кесепеттери, энергия продукцияларына кыйла жогору баалар жана геосаясий жагдайлардын алкагында кеңири баа басымы өз таасирин тийгизген.

Кытай

1.1.6-график. Кытайда ИДӨнүн жана инфляциянын өсүш динамикасы (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кытай Эл Республикасынын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

4,0 пайыз чегинде катталган. Март айында белгиленген өндүрүштүк жигердүүлүктүн төмөндөшү эки жылдан берки эң эле олуттуу төмөндөө катары бааланган: өндүрүштүк

2022-жылдын I чейрегинде АКШнын ИДӨсү буга чейинки чейрекке салыштырганда жылдык мааниде 1,4 пайызга кыскарган, бирок 2021-жылдын ушул эле чейрегиндеги деңгээлден жогору катталган¹.

Реалдуу ИДӨнүн төмөндөшү товардык-материалдык запастарга жеке инвестициялар, экспорт, мамлекеттик чыгашалар кыскаргандыгын тастыктоодо, ал эми импорт жогорулаган. Жеке керектөөгө, турак жай болуп саналбаган фондго инвестициялоого жана негизги капиталга инвестициялоого чыгашалар өскөн.

COVID-19 жана андан улам

2022-жылдын I чейрегинде Кытай экономикасында негизинен алгачкы эки айдагы өсүштүн эсебинен жогорулоо тенденциясы белгиленген, ошол эле мезгилде бул көрсөткүч экономикалык жактан маанилүү болуп саналган айрым региондордо COVID-19 байланыштуу чектөөлөрдөн улам түптөлгөн экономикалык кесепеттерди толук көлөмдө чагылдырбайт, анткени алар март айынын орто ченинен тартып киргизилген.

Кытай ИДӨсү негизинен январь-февраль айларындагы өсүштүн эсебинен I чейректе 4,8 пайызга жогорулаган, ал эми өткөн жылдын IV чейрегинде ал

¹ АКШнын Экономикалык анализ бюросунун алдын ала маалыматы.

жигердүүлүк индекси (PMI) март айында февраль айындагы 50,4 пункттан 48,1 пунктка чейин төмөндөгөн. Бул келечек көрсөткүчтөрү начарлап жаткандыгын тастыктайт, анткени COVID-19 улам радикалдуу чектөөлөр, өлкө ичинде (начар керектөө) сыяктуу эле, чет өлкөлөрдө да (экспорттун басаңдашы) суроо-талаптын басаңдашы, ошондой эле кыймылсыз мүлк рыногундагы проблемалар жана Россия менен Украина ортосунда орун алып турган жагдай да өз кесепетин тийгизүүдө.

Март айында чекене сатуулар кыскарып, өнөр жай секторунда өндүрүштүн өсүш арымы басаңдаган, негизги капиталга инвестициялардын өсүшү төмөндөгөн. Март айында турак жайды сатуулардын нарктык мааниси кескин төмөндөгөн, мындай төмөндөө 2020-жылдын январь-февраль айларынан тартып орун алган эмес, бул өз кезегинде, кыймылсыз мүлк рыногунда төмөндөө күч алып жаткандыгын билдирет. Кытайда өсүштүн негизги драйвери болуп саналган экспорт да айкын рецессия тобокелдиктерин түптөө аркылуу төмөндөп жаткандыгынын белгилерин билдирүүдө. Эмгек рыногунда да алгылыксыз белгилер катталууда: Кытайда жалпы улуттук жумушсуздук деңгээли өсүүдө.

Мындан тышкары, кардарлардын кызыкчылыгын эске алуу менен банктардын баалуу кагаздарга инвестициялоосу жөнүндө маалыматка ылайык, февраль-март айларында чет өлкөлүк инвесторлор Кытай баалуу кагаздарына салымдарын олуттуу көлөмгө кыскарткан. Агылып чыгуу көлөмү 30-40 млрд АКШ долларынан арткан, бул коронавирус пандемиясы башталган 2020-жылдын март айындагыга караганда да жогору. Ушуну менен бирге аналитиктер, кытай рыногунан каражаттардын агылып чыгуусу – туруктуу тенденция деп эсептешпейт: бул, мүмкүн айрым инвесторлор геосаясий жагдай такталганга чейин облигациялардан түшкөн кирешелерин азырынча инвестициялабай туруу чечимин кабыл алышты деп эсептешет.

Кытайда март айында керектөө бааларынын өсүш арымы коронавируска каршы күрөшүү боюнча катуу чаралардан улам жана энергия ресурстарынын наркынын жогорулашынан улам сунуштоо ыраатуулугунда келип чыккан проблемалардын алкагында үч ай ичинде эң эле жогору мааниде катталган. Март айында керектөө баалары (CPI индекси) жылдык мааниде 1,5 пайызга жогорулаган, ал эми февраль айында көрсөткүч 0,9 пайызга өскөн. Азык-түлүктөн башка товарлар жылдык мааниде 2,2 пайызга кымбаттаган, ал эми азык-түлүк товарларына баа 2021-жылдын декабрынан тартып негизинен чочко этине баалардын төмөндөшүнөн улам 1,5 пайызга кыскарган.

Ошол эле учурда, өндүрүшчүлөрдүн баа индекси (PPI) – өнөр жай рентабельдүүлүгүнүн көрсөткүчү – өзгөчө чийки зат товарларына баалардын жогорулашынан улам өткөн жылга салыштырганда март айында 8,3 пайызга өскөн.

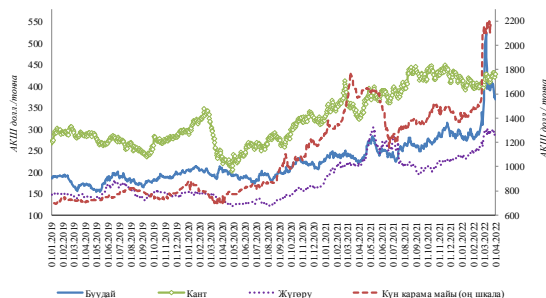
1.2. Дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктору

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баа индекси акыркы үч жыл ичинде жогору мааниге жеткен, бул Кыргызстан үчүн да инфляциялык тобокелдиктерди шарттаган. Алсак, дүйнөлүк товардык-чийки зат рыноктордо 2020-жылдан тартып баалардын өсүү тенденциясы байкалган, ал бир аз убакытка гана токтоп, дээрлик 2021-жыл бою уланган. Бул пандемиядан кийин товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө дүйнөлүк суроо-талаптын жогорулашы менен шартталган. 2022-жылдын февраль айынын акырынан тартып Украинада болуп жаткан жагдайларга байланыштуу азык-түлүк товарларына жана энергия ресурстарына баа котировкаларынын кескин өсүшү байкалган. Өнүккөн өлкөлөрдө сыяктуу эле, өнүгүп жаткан өлкөлөрдө да инфляциянын, ошондой эле геосаясий тобокелдиктердин күч алуусунун алкагында, отчеттук мезгилде алтынга баа өскөн.

Азык-түлүк рыногу

1.2.1-график. Азык-түлүк товарларына баалардын динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү айына карата ай)



жүзү боюнча логистикалык проблемалар менен шартталган. Дүйнөлүк аналитиктердин жана эксперттердин болжолдоолору боюнча азык-түлүк товарларына дүйнөлүк котировкалар 2022-2023-жылдар ичинде жогору мааниде сакталып турат.

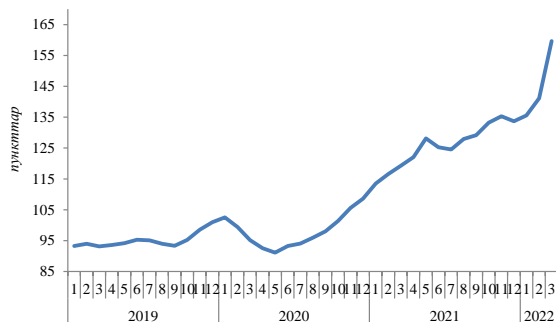
Буудайга дүйнөлүк котировкалар, Украина жана Россия ортосунда кагылышуулар дүйнөлүк рынокто буудай тартыштыгын шарттай тургандыгы жөнүндө кооптонууларга байланыштуу 14 жыл ичиндеги эң эле жогору белгиде катталган. Алсак, кароого алынган чейректе буудайга дүйнөлүк баа тоннасына 335,6 АКШ долларын түзгөн (2021-жылдын I чейрегине салыштырганда +41,5 пайыз), ал эми 2022-жылдын 7-мартында тоннасына 523,7 АКШ доллары деңгээлинде эң эле жогору баага жеткен (жыл башынан тартып +84,9 пайыз).

Эң эле ири экспортторлордун бири болуп саналган Украинадан жүгөрү экспорту көлөмүнүн кыйла кыскара тургандыгы күтүлүп жаткандыктан, 2022-жылдын I чейрегинде жүгөрүгө котировкалар кыйла жогорулаган (2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда +25,4 пайыз).

Кароого алынган мезгилде Кара деңиз регионунда уланып жаткан окуялардан улам экспорттук сунуштоо көлөмү кыскаргандыктан, күн карама майына биржалык баа тоннасына 2200 АКШ долларына жетүү менен рекорддук деңгээлге жеткен. ФАО маалыматы боюнча, дүйнөлүк күн карама майын экспорттоо рыногунда өндүрүш көлөмүнүн 60 пайызга жакыны Россия менен Украинага туура келет.

Кантка дүйнөлүк баалар орточо арымда жогорулаган, бул эң башкысы, алдынкы кант экспорттоочулардын бири болуп саналган Индияда түшүмдү жигердүү жыйноо жана кант өндүрүү боюнча алгылыктуу болжолдоолор менен шартталган.

1.2.2-график. ФАО азык-түлүк баа индексинин динамикасы



Украинада орун алган окуялардын натыйжасында негизги азык-түлүк товарларына дүйнөлүк баалар жогору деңгээлге чейин жеткен.

2022-жылдын I чейрегинде бир катар азык-түлүк товарлар болуп көрбөгөндөй рекорддук мааниге жеткен. Бул, Украина менен Россия ортосунда орун алган окуялардан улам геосаясий кризис, ошондой эле жер семирткичтерге баанын өсүшүнүн күч алышы жана дүйнө

жүзү боюнча логистикалык проблемалар менен шартталган. Дүйнөлүк аналитиктердин жана эксперттердин болжолдоолору боюнча азык-түлүк товарларына дүйнөлүк котировкалар 2022-2023-жылдар ичинде жогору мааниде сакталып турат.

Буудайга дүйнөлүк котировкалар, Украина жана Россия ортосунда кагылышуулар дүйнөлүк рынокто буудай тартыштыгын шарттай тургандыгы жөнүндө кооптонууларга байланыштуу 14 жыл ичиндеги эң эле жогору белгиде катталган. Алсак, кароого алынган чейректе буудайга дүйнөлүк баа тоннасына 335,6 АКШ долларын түзгөн (2021-жылдын I чейрегине салыштырганда +41,5 пайыз), ал эми 2022-жылдын 7-мартында тоннасына 523,7 АКШ доллары деңгээлинде эң эле жогору баага жеткен (жыл башынан тартып +84,9 пайыз).

Эң эле ири экспортторлордун бири болуп саналган Украинадан жүгөрү экспорту көлөмүнүн кыйла кыскара тургандыгы күтүлүп жаткандыктан, 2022-жылдын I чейрегинде жүгөрүгө котировкалар кыйла жогорулаган (2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда +25,4 пайыз).

Кароого алынган мезгилде Кара деңиз регионунда уланып жаткан окуялардан улам экспорттук сунуштоо көлөмү кыскаргандыктан, күн карама майына биржалык баа тоннасына 2200 АКШ долларына жетүү менен рекорддук деңгээлге жеткен. ФАО маалыматы боюнча, дүйнөлүк күн карама майын экспорттоо рыногунда өндүрүш көлөмүнүн 60 пайызга жакыны Россия менен Украинага туура келет.

Кантка дүйнөлүк баалар орточо арымда жогорулаган, бул эң башкысы, алдынкы кант экспорттоочулардын бири болуп саналган Индияда түшүмдү жигердүү жыйноо жана кант өндүрүү боюнча алгылыктуу болжолдоолор менен шартталган.

Кароого алынган мезгилде негизги азык-түлүк товарларына (дан эгиндери, өсүмдүк майлары, кант) баа индекси болуп көрбөгөндөй жогорку деңгээлге жеткен. Алсак, 2022-жылдын I чейрегинде ФАО¹ азык-түлүк баалар индексинин орточо мааниси 2021-жылдын ушул эле чейрегине салыштырганда 24,9 пайызга жогорулап, 145,5 пунктту түзгөн.

ФАОнун маалыматы боюнча, айыл чарба чийки заттары жана азык-түлүк боюнча эң эле ири өндүрүшчү жана

экспорттоочу болуп саналган Россия жана Украина ортосунда кагылышуулардан улам

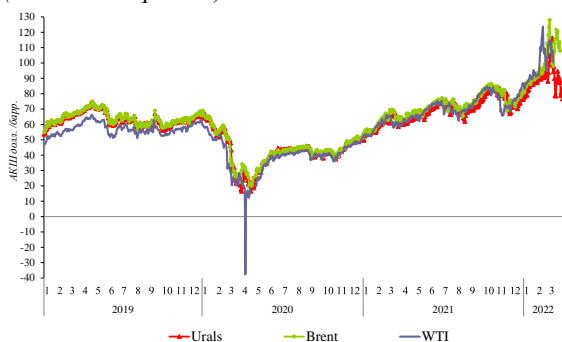
¹ ФАО азык-түлүк бааларынын индекси – негизги беш азык-түлүк товардык топторго (эт, сүт азыктары, дан эгиндери, өсүмдүк майлар жана кант) эл аралык баа динамикасына көз салып турган, орточо алынган көрсөткүч.

дүйнөлүк азык-түлүк рыногу боюнча алгылыксыз кесепеттер болжолдонууда. Бул логистиканын бузулушу, жер семирткичтердин жана энергия продукциялардын тартыштыгы жана кымбатташы менен шартталат. Ошондой эле, дүйнөлүк рынокто буудайды жана күн карама майын сунуштоонун олуттуу тартыштыгы 2022-2023-маркетиндик жылдардан кийин да сакталышы ыктымал.

Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда баалар Кыргызстанда инфляцияга олуттуу таасирин тийгизүүдө жана көп учурда КБИнин динамикасынын түптөлүшүндө чечүүчү ролду ойнойт. Бул, өлкөдө баалар тышкы рыноктордон кыйла көз карандылыгы, ошондой эле керектөө куржунун жарымына жакынын ээлеген азык-түлүк товарлары жалпы инфляцияга олуттуу салым кошуусу менен байланыштуу.

Энергия продукциялар рыногу

1.2.3-график. Мунайга баанын динамикасы (АКШ долларында)



2022-жылдын I чейрегинде дүйнөдө орун алып турган геосаясий курч абалдан улам мунайга дүйнөлүк котировкалар акыркы 10 жыл ичиндеги эң эле жогору чекке жеткен.

Европа Россия мунайынан көз карандылыкты кыскартууга даярдыгынан улам рынокто сунуштоо тартыштыгы орун алышы мүмкүндүгү боюнча кооптонуулардын алкагында мунайга дүйнөлүк баалар жогорулаган. 2022-жылдын I чейрегинде Brent маркасындагы мунайдын орточо баасы мурунку чейрекке

салыштырганда 23,0 пайызга жогорулап, баррелине 97,9 АКШ долларын түзгөн (өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда орточо баа 59,7 пайызга жогорулаган). Мында Brent маркасындагы мунайга эң жогору баа 2022-жылдын 8-мартында баррелине 127,98 АКШ доллары деңгээлинде катталган. Бирок кароого алынган мезгилде Urals маркасындагы россия мунайы Brent маркасындагы мунайга караганда баррелине 20-30 АКШ доллары чегинде дисконт менен сатылган.

2022-жылдын 31-мартында ОПЕК+ өлкөлөрүнүн отурумунун жыйынтыгы боюнча 2022-жылдын май айында мунай өндүрүүгө квотаны суткасына¹ 432 миң баррелге көбөйтүү чечими кабыл алынган, бул 2022-жылдын апрель айына салыштырганда бир аз көбүрөөк. ОПЕК+ маалыматына ылайык, дүйнөлүк мунай рыногундагы абалдын өзгөрүп турушу фундаменталдуу көрсөткүчтөрдүн өзгөрүүсүнөн эмес, учурда дүйнөдө орун алып турган геосаясий окуялардан улам шартталган.

Азыркы учурда дүйнө аналитиктери Brent маркасындагы мунайдын баа диапозону баррелине 95-110 АКШ доллары чегинде күтүшүүдө, ал эми геосаясий сценарий алгылыксыз багытта өөрчүсө мунай баасы 2011 жана 2008-жылдарда катталган баррелине 130-150 АКШ долларынан жогору чекке чейин өсүшү ыктымал.

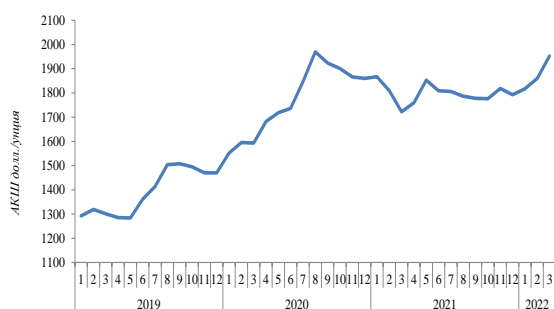
Мунайга дүйнөлүк баалар КММ өндүрүүчү өлкөлөрдө экспорттук баалардын түптөлүшүнө олуттуу таасирин тийгизүүдө жана көп учурда Кыргызстан алардан КММ импортунун жалпы көлөмүнүн ичинен 95 пайызга жакынын импорттоп алган Россия мунай иштетүү заводдорунда бааларды түзүүдө чечүүчү ролдорду ойнойт.

Инфляциялык түзүүчүдөн тышкары дүйнөлүк энергия продукциялары рынокторунда баалар Россия жана Казакстанда экономикалык жигердүүлүк деңгээлин кыйла аныктайт, бул жергиликтүү экономикада суроо-талаптын маанилүү факторлорунун бири катары эсептелинет.

¹ 2022-жылдын 2-мартында 2022-жылдын апрель айында мунай өндүрүү квотасын суткасына 400 миң баррелге көбөйтүү планын калтыруу жөнүндө чечим кабыл алынды.

Алтын рыногу

1.2.4-график. Алтынга баа динамикасы



Булагы: «Блумберг» МА

Көпчүлүк өлкөлөрдө инфляциянын күчөшүнөн жана геосаясий тобокелдиктердин өсүшүнөн улам 2022-жылдын январь-март айларында дүйнөлүк рынокто алтынга баа жогорулаган.

Алсак, кароого алынган мезгилде алтынга баа 2022-жылдын башталышынан тартып 5,9 пайызга, отчеттук мезгилдин акырына трой унциясы үчүн 1937,4 АКШ долларына чейин өскөн.

Мурдагыдай эле, инвесторлор алтынды согуш мезгилинде, финансылык жана саясий кризис учурларында ишенимдүүлүктү камсыз кылган узак мөөнөттүү келечекке каралган коопсуз актив катары сатып алышууда. Дүйнө жүзү боюнча биржалык инвестициялык фонддордо сакталып турган алтындын көлөмү 2021-жылдын акырына салыштырганда 269 тоннага көбөйүү менен 2020-жылдын июнь айынан берки эң эле жогору чейректик өсүш катары белгиленген. АКШнын ФРСнын акча-кредит саясаты катуулатылгандыгына карабастан, 2022-жылдын март айынын орто ченинде активдин баасы бир аз төмөндөп, жөнгө салуучунун отурумунун алдында кайра жогорулаган. WGC аналитиктери борбордук банктардын пайыздык чендеринин өсүшү, албетте, алтынга карата кандайдыр бир тобокелдиктерди жаратат, бирок геосаясий жагдай жана жогору инфляциялык тобокелдиктер өз активдерин алтындын жардамы менен хеджирлөө зарыл экендигин тастыктоодо. Геосаясий курч абал кыйла басандаган учурда алтынга баа төмөндөшү мүмкүн, бирок узак мөөнөттүү келечекте ал терс таасирин тийгизе тургандыгы күмөн.

2-глава. Макроэкономикалык өнүгүү

2.1. Товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр рыногунда суроо-талап жана сунуш

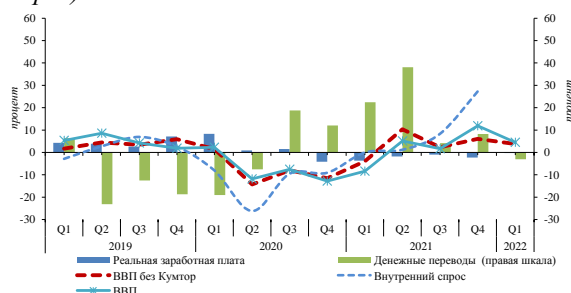
2022-жылдын январь-март айларынын жыйынтыгы боюнча экономикалык жигердүүлүктүн 2021-жылы жетишилген алгылыктуу динамикасы сакталып турган. Реалдуу сектордо бардык тармактардын өсүш арымы туруктуу калыбына келүүсүн тастыктаган, алардын арасында кыйла жогору өсүш көрсөткүчү өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана айыл чарба секторлорунда белгиленген. Ушуну менен катар эле, экономикалык жигердүүлүктүн өсүшүнө 2021-жылдын IV чейрегинде жогорулаган ички суроо-талап олуттуу салым кошкон. Инвестициялар сектору 2021-жыл жыйынтыгы боюнча төмөндөдөн кийин бир аз жогорулаган.

Ошондой эле, геосаясий курч абалдан улам тышкы тобокелдиктер сакталууда. Мындай шарттарда ички суроо-талап, акча которуулар сыяктуу башка өсүш факторлору алгылыксыз өзгөрүүлөргө дуушарланышы мүмкүн.

Суроо-талап

2.1.1-график. Ички суроо-талап жана акча которуулар динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети, эсептөөлөр: Улуттук банк

2022-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча экономикалык жигердүүлүктүн 2021-жылдын жыйынтыгында жетишилген алгылыктуу динамикасы (+3,6 пайыз) сакталып, 4,5 пайыздык өсүшкө жетишилген (2021-жылдын I чейрегинде – 8,4 пайызга төмөндөө).

“Кумтөр” алтын кенин казып алуу ишканаларын эске албаганда ИДӨнүн өсүш арымы алгачкы үч айынынын жыйынтыгы боюнча 3,8 пайызга жеткен (2021-жылдын ушул эле мезгилинде – 4,0 пайызга төмөндөө).

Алдын ала маалымат боюнча ички суроо-талап 2021-жылдын IV чейрегинде¹ түпкү керектөө (+15,4 пайыз) жана капиталды дүнүнөн топтоо (+54,8 пайыз) көлөмүнүн өсүшүнүн эсебинен 27,0 пайызга жогорулап (2020-жылдын ушул эле чейрегинде - 9,1 пайызга төмөндөө), негизги өсүш драйвери катары сакталып турган. Алсак, IV чейректе ИДӨнүн өсүшү 11,9 пайызды түзгөн. Ички суроо-талаптын өсүшү чектөөлөрдү жеңилдетүүнүн эсебинен жана коңшу өлкөлөрдүн экономикасынын жигердүү калыбына келүүсү менен тышкы сода жүгүртүү көрсөткүчтөрүнүн өсүшү менен шартталган.

Мындан тышкары, керектөө кредиттеринин көлөмүнүн жогорулашынын алкагында жыл акырына өлкөдө чекене соода жүгүртүүнүн өсүшү белгиленген (12,0 пайызга чейин). 2021-жылдын III жана IV чейректеринде бардык каржылоо булактарынын эсебинен негизги капиталга инвестициялар көлөмү орточо алганда 5,0 пайызга өскөндүгүн белгилеп кетүү зарыл, бул башкаларга караганда капиталды дүнүнөн топтоо көлөмүнүн өсүшүн шарттаган. 2021-жылдын IV чейрегинде акча которуу системалары аркылуу ишке ашырылган жеке адамдардын акча которууларынын олуттуу өсүшү (+8,2 пайыз) белгиленген эмес, ал эми айкын эмгек акынын өсүшү терс мааниде калыптанган.

Өтүп жаткан жылдын январь-март айларынын жыйынтыгы боюнча бир кызматкердин орточо айлык номиналдык эмгек акысы² өткөн жылдын ушул эле

¹ КР УСКнын маалыматтары боюнча. Кыйла актуалдуу маалымат жоктугунан буга чейинки мезгилде катталган маалыматтарга шилтеме келтирилген.

² Чакан ишканаларды эске алуусуз бүтүндөй республика боюнча.

мезгилине салыштырганда 11,4 пайызга жогорулап, 20,9 миң сомду түзгөн. Орточо айлык эмгек акынын өсүш арымынын олуттуу жогорулашы саламаттыкты сактоо жана калкты социалдык тейлөө (32,7 пайыз), пайдалуу кен байлыктарын казып алуу (29,3 пайыз), транспорттук иш жана жүктөрдү сактоо (19,7 пайыз) жана кесиптик, илимий жана техникалык иш (19,0 пайыз) чөйрөлөрүндө байкалган.

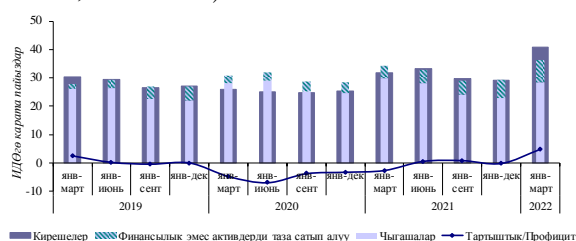
Кароого алынган мезгил аралыгында **орточо айлык** номиналдык эмгек акынын өсүш **тенденциясы** башкалар менен катар эле экономиканын калыбына келүү процесстерине, ошондой эле эмгекке төлөө фондунун пландуу көбөйүүсүнө (стажына үстөк акы, премияларды чегерүү ж.б.) байланыштуу болгон.

2022-жылдын январь-март айларында керектөө бааларынын индексин эсепке алуу менен эсептелген реалдуу эмгек акынын деңгээли 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 0,3 пайызга төмөндөгөн.

Мамлекеттик финансы сектору

2.1.2-график. Мамлекеттик бюджеттин аткарылышы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)



Булагы: КР ФМ БК, Улуттук банк

иштен кирешелери 2021-жылдын I чейрегине салыштырганда 54,8 пайызга же 21,1 млрд сомго көбөйүп, 59,5 млрд сомду же ИДӨгө карата 40,8 пайызды түзгөн. Салыктык администрлөөнү жакшыртуу жана салык жана бажы жол-жоболоруна жаңы санарип чечимдерди колдонууга киргизүү боюнча жигердүү иштер жүргүзүлүп жаткандыгына байланыштуу салыктык түшүүлөр (52,8 п.п.) мамлекеттик бюджеттин кирешелеринин көбөйүшүнө негизги салым кошкон. Ушуга байланыштуу салыктык түшүүлөрдүн кирешелер түзүмүндөгү салыштырма салмагы 2021-жылдын январь-март айларына салыштырмалуу 6,6 п.п. өсүп, 2022-жылдын үч айынын алдын ала жыйынтыгы боюнча 84,3 пайызды түзгөн. Ошондой эле, бюджетке салыктык эмес түшүүлөрдүн көлөмү 7,2 млрд сомду түзүү менен 1,2 пайызга көбөйгөн. Расмий трансферттер 45,0 пайызга көбөйүп, 2,2 млрд сом чегинде катталган.

Мамлекеттик бюджеттин жалпы чыгашалары жылдык мааниден алганда 26,5 пайызга же 11,0 млрд сомго жогорулап, 52,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 36,2 пайызды түзгөн. Чыгашалардын көбөйүшүнүн негизги башкы себеби болуп, капиталдык чыгашалардын көлөмүнүн көбөйтүлүшү эсептелет. Башкача айтканда, негизинен инфраструктурага сарптоолор. Мында финансылык эмес активдерди сатып алуу боюнча операцияларга бюджеттик каражаттардын таза агылып чыгышы 2021-жылдын I чейрегине салыштырганда 5,9 млрд сомду түзүү менен, 2,1 эсе көбөйүп, 11,3 млрд сомду же ИДӨгө карата 7,7 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда керектөөгө мамлекеттик бюджеттин чыгашалары, башкача айтканда, экономикага инфляциялык таасирин тийгизе турган чыгашалар жогорулай берген: өсүш 2021-жылдын I чейрегиндеги 9,9 пайызга салыштырганда 14,2 пайызды түзгөн. Бул өсүш негизинен “мамлекеттик башкаруу” секторуна 23,4 пайыз же 2,1 млрд сомго трансферттерди берүүнүн, мамлекеттик сатып алуулар 39,6 пайызга же 1,4 млрд сомго сарптоолордун

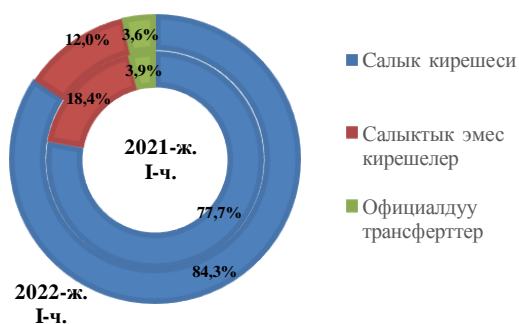
2022-жылдын I чейрегинин алдын ала жыйынтыктоолору боюнча мамлекеттик бюджеттин профицити 6,8 млрд сомду же ИДӨгө карата 4,7 пайызды түзгөн (2021-жылдын ушул эле мезгилинде бюджет тартыштыгы 3,2 млрд сом же ИДӨгө карата 2,7 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн). Мамлекеттик бюджеттин баштапкы профицити¹ 9,3 млрд сом же ИДӨгө карата 6,3 пайыз өлчөмүндө түптөлгөн.

Мамлекеттик бюджеттин операциялык

¹ Баштапкы тартыштык/профицит – мамлекеттик карызды тейлөө боюнча пайыздык төлөмдөр суммасын эске алуусуз мамлекеттик бюджет кирешелеринин мамлекеттик бюджет чыгашаларынан артышы

жана эмгекке төлөөгө чыгашалардын өсүшүнүн эсебинен жүргөн. Бул реалдуу сектордун статистикасы менен тастыкталат, анда орточо айлык эмгек акынын номиналдык өсүшү 11,4 пайызды¹ түзгөн. Функционалдык классификация боюнча күндөлүк чыгашалар түзүмүндө жалпы багыттагы мамлекеттик кызматка – көбөйүү 13,5 пайызга (салым – 5,3 п.п.), коргоого, коомдук тартипке жана коопсуздукка – көбөйүү 29,5 пайызга (салым – 3,7 п.п.), социалдык секторго чыгашалар (билим берүү, саламаттыкты сактоо жана социалдык коргоо) – көбөйүү 16,3 пайызга (салым – 5,8 п.п.) сарптоолор басымдуулук

2.1.3-график. Мамлекеттик бюджеттин кирешелер түзүмү



Булагы: КР ФМ БК

Инвестициялар

2.1.1-таблица. Каржылоо булактары боюнча негизги капиталга инвестициялар (млн сом, пайыздар)

	Январь-Март			
	2020-ж.	2021-ж.	2020-ж.	2021-ж.
	млн. сом		үлүшү, пайыздар	
Барыгы	13 777,6	14 923,9	100,0	100,0
Ички инвестициялар	12 675,0	12 520,9	92,0	83,9
Республикалык бюджет (өлгөчү кырдаалга кеткен каражаттары кошо алганда)	453,7	225,6	3,3	1,5
Жергиликтүү бюджет	67,4	115,9	0,5	0,8
Ишканалар жана уюмдар каражаттары	5 702,9	5 207,0	41,4	34,9
Банктын кредити	208,6	208,8	1,5	1,4
Калктын каражаттары (КР резидентинин кайыр-садага каражаттарын кошо алганда)	6 242,4	6 763,6	45,3	45,3
Тышкы инвестициялар	1 102,6	2 403,0	8,0	16,1
Чет өлкө кредити	808,2	1 369,0	5,9	9,2
Тиксе чет өлкө инвестициялары	70,5	630,4	0,5	4,2
Чет өлкө гранттары жана гуманитардык жардам	223,9	403,6	1,6	2,7

Булагы: КР УСК

Источник: НСК КР

объектилерин, электр энергиясы, газ, буу жана кондиционерленген аба менен камсыз кылуу объектилерин, транспорт иши жана жүктөрдү сактоо объектилерин, билим берүү объектилерин, саламаттыкты сактоо объектилерин курууда байкалган.

2022-жылдын 3 айынын жыйынтыгы боюнча негизги капиталга тышкы каржылоо булактарынан инвестициялардын көлөмү 2,0 эсе көбөйгөн учурда, ички каржылоо булактары 8,3 пайызга кыскаргандыгы байкалган. Ушуну менен бирге эле, жергиликтүү бюджеттин эсебинен каржылануучу инвестициялар 1,6 эсе, республикалык бюджеттин эсебинен – 2,2 эсе, банктардын кредиттеринен – 7,1 эсе көбөйгөн.

Сунуш

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин алдын ала маалыматтары боюнча ИДӨнүн номиналдык көлөмү 2022-жылдын январь-март айларында 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда айкын мааниде 4,5 пайызга көбөйүү менен, 145,9 млрд сомду түзгөн (такталган маалыматтар боюнча

кылган. Өз кезегинде, “экономикалык маселелер” жана “турак жай-коммуналдык кызматтар” статьялары боюнча чыгашалар тиешелүүлүгүнө жараша 1,1 жана 0,1 п.п. өлчөмүндө күндөлүк чыгашалардын өсүшүнө терс салым кошкон.

Келип чыккан профицит андан ары тышкы экономикалык таасирди жөнгө салуу жана бюджеттик чөйрөнүн кызматкерлерине эмгек акыны пландаштырылган жогорулатуунун натыйжалары боюнча иш-чараларды каржылоого мүмкүнчүлүк түзөт.

Январь-март айларында инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли бир аз жогорулагандыгы байкалган. 2022-жылдын январь-март айларында негизги капиталга инвестицияларды өздөштүрүү деңгээли 2021-жылдын январь-декабрь айларында 5,9 пайызга төмөндөөдөн кийин, 2021-жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда 0,5 пайызга өскөн.

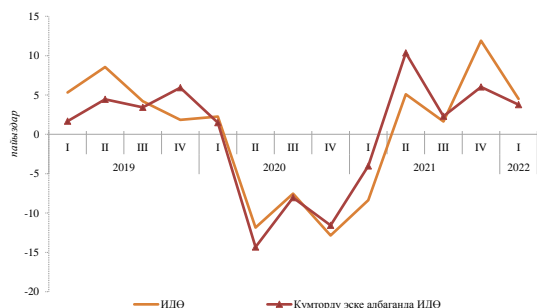
Негизги капиталга инвестициялардын көлөмүнүн көбөйүүсү иштеп чыгаруу өнөр жайларынын

¹ Алынган маалыматтар 2022-жылдын январь-март айлары үчүн (чакан ишканаларды эске албастан).

2021-жылдын ушул эле мезгилинде төмөндөө 8,4 пайызды түзгөн). Кароого алынган мезгил ичинде экономиканын жеткен көрсөткүчү экономиканын бардык тармактарынын оң өсүш арымы менен шартталган. Кыйла жогорку өсүш арымы өнөр жай, кызмат көрсөтүү жана айыл чарба секторлорунда белгиленген.

2.1.4-график. ИДӨ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)

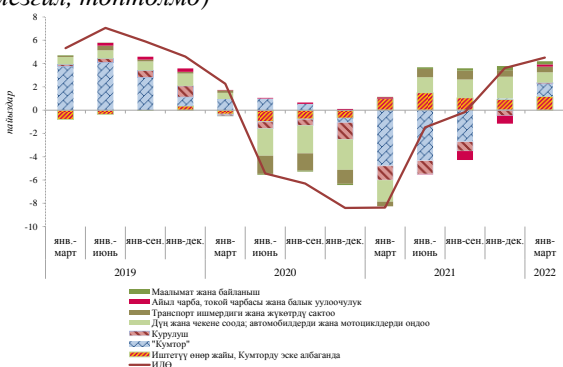


Булагы: Кыргыз Республикасынын УСК, эсептөөлөр: Улуттук банк

продукциясын дүнүнөн чыгаруудагы оң динамикасы (+2,3 пайыз) мал чарбачылыгынын продукцияларынын 2,3 пайызга өндүрүлүшү менен коштолгон.

2.1.5-график. Негизги тармактардын ИДӨнүн өсүшүнө салымы

(өткөн жылдын тиешелүү мезгилине карата мезгил, топтолмо)



Источник: НСК КР, расчеты: Национальный банк

көбөйгөн (2021-жылдын январь-март айында – төмөндөө 43,9 пайызга). Ошол эле учурда суу менен камсыздоо, тазалоо, калдыктарды иштеп чыгуу жана экинчилик чийки затын алууда (-8,5 пайыз) жана электр энергиясы, газ, буу жана кондиционерленген аба менен (жабдуу) камсыздоодо (-6,0 пайыз) терс өсүш арымы түптөлгөн. ИДӨнүн өсүшүнө кызмат көрсөтүү секторунун салымы транспорт ишине (+11,0 пайыз), маалымат жана байланыштын (+7,9 пайыз), дүң жана чекене сооданын (+6,3 пайыз) ж.б. чыгаруу көлөмүнүн көбөйүшү менен шартталган.

Кароого алынган мезгил ичинде ИДӨгө Кумтор алтын кен казып алуу ишканаларын эске албаганда, 3,8 пайызды түзгөн (төмөндөө 2021-жылдын тиешелүү мезгилинде 4,0 пайызга).

ИДӨ дефлятору 14,9 пайыз өлчөмүндө оң түптөлгөн, бул 2021-жылдагы январь-март айындагыга караганда 1,8 п.п. жогору.

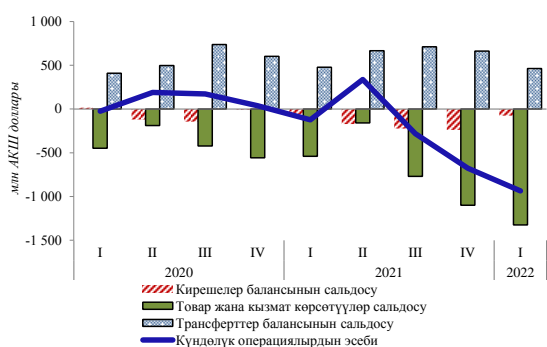
Өткөн жылдын ушул эле мезгилине салыштырганда өнөр жай өндүрүшүнүн I чейректе көлөмүнүн 8,3 пайызга өсүшү негизинен мунай заттарынын (31,8 пайызга), жыгач жана кагаз буюмдарынын, полиграфия ишинин (25,5 пайызга), фармацевтикалык продукциянын (21,3 пайызга) өндүрүшүнүн ж.б. жогорулашы менен камсыз болгон. Кызмат көрсөтүүлөрдүн бардык тармактары кызмат көрсөтүү секторунун 3,4 пайызга өсүшүн шарттоо менен, жыл башынан тартып оң динамикасын уланткан. Айыл чарба

Отчеттук мезгилде экономиканын өсүшүнө «өнөр жай» (1,9 п.п.) жана «кызмат көрсөтүү» (1,7 п.п.) секторлорунун кыйла алгылыктуу салым кошуулары катталган. Иштеп чыгаруу өнөр жайы үч айдын жыйынтыгы боюнча 14,7 пайыз өсүшкө жетти, (2021-жылдын январь-март айында – төмөндөө 23,3 пайызды түзгөн), анын ичинде Кумтор алтын кен казып алуу ишканаларын эске албаганда – 18,3 пайыз (өткөн жылдын ушул эле тиешелүү мезгилиндеги ушундай эле көрсөткүч). Кумтор алтын кен казып алуу ишканаларынын өндүрүшү 12,1 пайызга

2.2. Тышкы сектор¹

Күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы 2022-жылдын I чейрегинде соода балансынын терс сальдосунун өсүшүнүн таасиринен улам өскөн.

2.2.1-график. Күндөлүк операциялар эсеби



Примечание: По предварительным и прогнозным данным.

2022-жылдын I чейрегинде товарлардын экспорту (ФОб баасында) негизинен алтындын экспортунун кыскаруусунун эсебинен 16,1 пайызга төмөндөп, 368,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө түптөлгөн. Алтынды эске албаганда экспорт жашылчалар, мөмө-жемиштер, кийим, чоюн, болот жана металл сыныктары сыяктуу товарларды берүүлөрдүн өсүшүнөн улам 2021-жылдын тиешелүү мезгилиндеги деңгээлден 23,0 пайызга жогору түптөлгөн.

Товарлардын импорту (ФОб баасында) 76,9 пайызга өсүү менен, 1 631,3 млн АКШ доллар өлчөмүн түзгөн. Импорттун нарктык көлөмүнүн өсүшү көбүнчө пандемия башталганга чейин байкалган маанилерге карата берүүлөрдүн айкын көлөмү калыбына келүү фактору менен шартталган. Кийим, мунай заттары, кездемелер жана автоунаалар сыяктуу товарлардын импорттук түшүүлөрүнүн көбөйүүсү байкалган. Энергия продукцияларды эске албаганда импорт 1 405,0 млн АКШ доллары деңгээлинде түптөлгөн, бул 2020-жылдын тиешелүү мезгилиндеги деңгээлинен 85,1 пайызга төмөн.

Отчеттук мезгилде жеке трансферттердин төмөндөөсү жана мамлекеттик сектордун трансферттеринин өсүшү байкалган. Жеке трансферттердин таза агылып кирүүсү 2021-жылдын I чейрегиндеги деңгээлден 5,3 пайызга төмөн түптөлүп, киргизилген санкциялардан улам Россияда экономикалык жигердүүлүктүн төмөндөшү жана орус рублинин курсунун алсыздашынын таасири астында 454,2 млн АКШ долларын түзгөн. Отчеттук чейректе кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы 61,2 млн АКШ доллары өлчөмүндө бааланган, ал эми «кирешелер» статьясы боюнча терс сальдо 74,9 млн АКШ доллары өлчөмүндө күтүлүүдө.

Улуттук банктын алдын ала-болжолдуу баа берүүлөрү боюнча, 2022-жылдын I чейрегинде капитал менен операциялардын жана финансылык операциялардын эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү 349,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө күтүлүүдө. Капитал менен операциялардын эсеби 19,0 млн АКШ доллары өлчөмүндө оң сальдого түптөлгөн, финансылык эсеп боюнча алгылыктуу баланс 330,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө күтүлүүдө.

¹ Улуттук банктын баа берүүгө чейинки эсепке алуу менен, алдын ала жана болжолдуу баа берүүлөрү боюнча. Салыштыруу мезгили – өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек.

² ИДӨгө карата катыштын көрсөткүчтөрү акыркы төрт чейректи камтыган өзгөрүлмөлүү жылдык маалыматтардын негизинде эсептелген.

2.2.2-график. Капитал менен операциялар жана финансылык операциялар эсеби



инвесторлорунун каражаттарынын таза агылып чыгуусу байкалган).

Ушундай түрдө, 2022-жылдын I чейрегинин жыйынтыгы боюнча Кыргыз Республикасынын төлөм теңдеми 358,7 млн АКШ доллары өлчөмүндө терс сальдо менен түптөлүшү күтүлүүдө.

Сомдун реалдуу жана номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекстери

2.2.1-таблица. Алмашуу курсу боюнча негизги көрсөткүчтөр

	жыл (ор.)			ай өткөн жылдын башына карата (айдын акырына)			
	2019 (ор.) (январь-декабрь)	2020 (ор.)* (январь-декабрь)	%	2020-ж. декабрь	2022-ж. март	*	%
РЭАК	115,7	116,0	0,0	121,3	118,2	-2,6	↓
НЭАК	122,7	119,7	0,1	124,9	123,7	-1,0	↓
РЭАК кытай юанына карата	79,2	74,5	-6,3	76,8	67,9	-11,5	↓
НЭАК кытай юанына карата	60,8	51,7	-9,3	51,0	43,4	-14,9	↓
РЭАК еврого карата	101,7	96,9	-6,0	104,4	92,4	-11,5	↓
НЭАК еврого карата	69,5	60,8	-10,9	63,6	55,7	-12,4	↓
РЭАК каз. тенгесине карата	137,4	134,1	-3,0	138,0	134,6	-2,5	↓
НЭАК каз. тенгесине карата	166,7	157,0	-2,5	159,6	156,0	-2,2	↓
РЭАК орус рублине карата	125,8	123,3	3,1	124,8	139,3	11,6	↑
НЭАК орус рублине карата	141,0	131,8	0,4	132,0	154,3	16,9	↑
РЭАК түрк лирасына карата	174,3	187,2	5,1	246,2	195,0	-20,8	↓
НЭАК түрк лирасына карата	275,3	317,2	11,2	483,5	448,1	-7,5	↓
РЭАК АКШ долларына карата	83,1	81,4	-5,2	82,5	72,2	-12,5	↓
НЭАК АКШ долларына карата	59,6	54,3	-9,5	54,2	46,4	-14,4	↓

* алдын-ала маалымат

↓ - сомдун нарксызданышы, атаандаштыкка жогондуулуктун жакшыруусу

↑ - сомдун бекемдешин, атаандаштыкка жогондуулуктун начарлоосу

салыштырганда, сомдун кытай юанына карата 14,9 пайызга, АКШ долларына карата 14,4 пайызга, еврого карата 12,4 пайызга нарксызданышынан¹ жана орус рублине карата 16,9 пайызга бекемделишинен улам калыптанган.

НЭАКтын төмөндөшү менен катар эле, Кыргызстанга² салыштырмалуу соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын жогорку деңгээли реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин (РЭАК) 2,6 пайызга төмөндөшүн шарттаган, бул 2022-жылдын акырында 118,2 өлчөмүндө катталган.

Финансылык эсеп боюнча капиталдын негизги агылып кирүүсү жеке сектордун резиденттер эмес алдында милдеттенмелеринин көбөйүүсү жана ошону менен бирге чет өлкө активдеринин, анын ичинде нак акча жана депозиттер түрүндө коммерциялык банктардын активдеринин төмөндөөсүнүн алкагында башка инвестициялар боюнча күтүлөт. Тике инвестициялардын таза агылып кирүүлөрү 65,8 млн АКШ доллары деңгээлинде болжолдонот (өткөн жылдын ушул эле мезгилинде тике чет өлкө

2022-жылдын I чейрегинин акырына карата номиналдуу жана реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индексинин 2021-жылдын декабрь айына салыштырмалуу төмөндөшү байкалган. Алдын ала маалыматтар боюнча номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЭАК) жыл башынан тартып 1,0 пайызга азайып, 2022-жылдын акырына 123,7 түзгөн. Индексин түптөлгөн динамикасы 2022-жылдын март айында сомдун 2021-жылдын аягындагы курсуна

¹ Сомдун эки тараптуу номиналдуу алмашуу курсу боюнча маалыматтары келтирилген, индексти эсептөө үчүн базалык мезгил катары 2010-жыл пайдаланылат.

² Кыргыз Республикасында инфляция 2021-жылдын I чейрегинде 5,0 пайыз деңгээлинде түптөлгөн, ошол эле учурда соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө инфляциянын орточо деңгээли алдын ала эсептөөлөр боюнча 6,7 пайызды түзгөн.

3-глава. Акча-кредит саясаты

Монетардык саясат 2022-жылдын I чейрегинде тышкы факторлордон улам курчуган тобокелдиктер жана белгисиздик шарттарында түптөлгөн. Дүйнөлүк товар-чийки зат рынокторунда баалардын өсүшүнө байланыштуу берүүлөрдүн үзгүлтүккө учуроосунун терс натыйжалары менен бирге, ошондой эле геосаясий кырдаалдан улам биздин өлкөдө жогорку инфляциялык басым сакталууда.

Улуттук банк монетардык саясаттын шарттарын катаалдаштырууну уланткан. Негизги чен өлчөмү 14,00 пайызга чейин үч ирет жогорулаган. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери, Улуттук банктын жүргүзгөн пайыздык саясатын эске алуу менен, ошондой эле белгиленген пайыздык чектин алкагында негизги ченге жакын түптөлүү менен, жогорулоо динамикасын көрсөткөн.

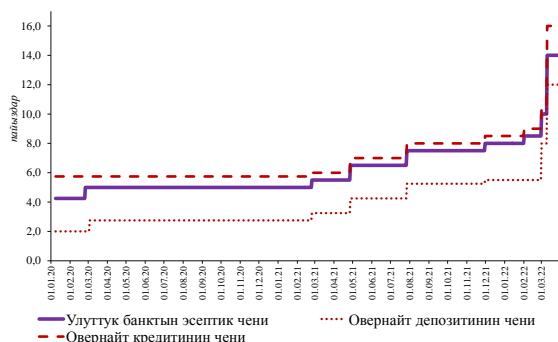
Акча рыногунун катышуучуларынын иш-аракеттери кыйла кыска мөөнөттүү инструменттерге багытталган, мында валюта бүтүмдөрүнө дагы көбүрөөк артыкчылык берилген. Жалпысынан, ички валюта рыногундагы кырдаал чет өлкө валютасынын сунуш көлөмүнө караганда суроо-талаптын жогорулагандыгы менен мүнөздөлгөн. Алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүн текшилөө максатында Улуттук банк валюта интервенцияларын жүргүзгөн.

Банктан тышкаркы акчаларды кошпогондо, акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы депозиттик базанын кыскарышы эсебинен басаңдоосун көрсөткөн.

3.1. Акча-кредит саясатын ишке ашыруу

Пайыздык саясат

3.1.1-график. Улуттук банктын пайыздык саясаты

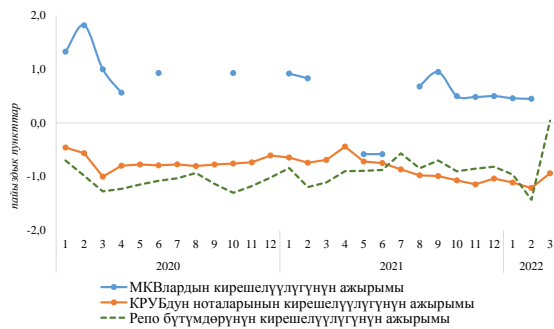


Кыргыз Республикасынын экономикасына тышкы соккулардын терс таасирин азайтуу максатында, Улуттук банк өзүнүн негизги пайыздык чендерин жогорулаткан. 2022-жылдын I чейрегинде Улуттук банк акча-кредит саясатын катаалдаштырууну уланткан: 31-январда эсептик чен 8,00ден 8,50 пайызга чейин жогорулатылган, 28-февралда – 8,50дөн 10,00 пайызга чейин жана 2022-жылдын 10-мартындагы кезексиз отурумда негизги чен 400 базистик пунктуга – 14,00 пайызга чейин

жогорулатылган. Эсептик чендин жогорулашына улай, пайыздык чектин чеги дагы кайрадан каралган: «овернайт» депозити боюнча чен 8,00ден 12,00 пайызга чейин жогорулаган, «овернайт» кредити боюнча чен – 10,50дөн 16,00 пайызга чейин жогорулаган. Пайыздык чектин симметриялуу болушу акча рыногунун чендеринин азыраак өзгөрүлмөлүүлүгүн шарттайт.

Маалымат үчүн: I чейрек ичинде Россия Федерациясынын Борбордук банкы өзүнүн негизги ченин 8,50дөн 20,00 пайызга, Казакстан Республикасынын Улуттук банкы – 9,75тен 13,50 пайызга чейин жогорулаткан. 2022-жылдын апрель-май айларында Россия Федерациясынын Борбордук банкы негизги ченди үч ирет 11,00 пайызга чейин төмөндөткөн, Казакстан Республикасынын Улуттук банкы базалык ченди 14,00 пайызга чейин жогорулаткан.

3.1.2-график. Акча рыногунун кыска мөөнөттүү чендери менен негизги чен ортосундагы ажырым



2022-жылдын I чейрегинде негизги чендин жогорулашына улай акча рыногунда чендер өскөн, акча рыногундагы чен менен негизги чен ортосундагы ажырым азайган. Ошол эле учурда ажырым төмөнкү деңгээлде кала берет, бул акча рыногунун чендеринин өзгөрүлмөлүүлүгүнүн төмөндөгөндүгүн күбөлөндүрөт.

Пайыздык чектин симметриялуулугунан улам, банктар аралык кредиттөө рыногу менен эсептик чен ортосундагы ажырым отчеттук

чейректин аягында оң зонага өтүп, 0,04 п.п. түзгөн (IV чейректин аягында – (-)0,82 п.п.). Репо бүтүмдөрдүн орточо салмактанып алынган кирешелүүлүгү I чейректе 10,12 пайызды түзгөн (IV чейректе – 6,76 пайызды). Мында чейректин акырында чендер негизинен эсептик ченден жогору түптөлгөн жана пайыздык чектин жогорку чегине жакындаган.

Улуттук банктын ноталар рыногунун чендери жана негизги чен ортосундагы ажырым отчеттук чейректе (-)1,04 пайыздык пункттан (-)0,94 пайыздык пункта чейин төмөндөгөн. Ноталардын жалпы орточо салмактанган кирешелүүлүгү отчеттук чейректе 7,96 пайызга чейин (IV чейректе – 6,57 пайыз) өскөн. Мында мөөнөттөрү боюнча кырдаал төмөнкүчө калыптанган: 7 күндүк ноталар боюнча орточо салмактанып алынган чен 6,19дан 7,87 пайызга чейин көбөйгөн, 14 күндүк боюнча – 6,62ден 7,94 пайызга чейин, 28 күндүк боюнча – 6,94төн 8,01 пайызга чейин.

12 айлык МКВнын кирешелүүлүгү жана эсептик чен ортосундагы ажырым 0,50 пайыздык пункттан 0,45 пайыздык пунктка чейин төмөндөгөн. Ошол эле учурда отчеттук чейректе МКВ чендери “овернайт” кредиттин ченинен төмөн пайыздык чектин чегинде болгон.

Банк секторундагы ликвиддүүлүк

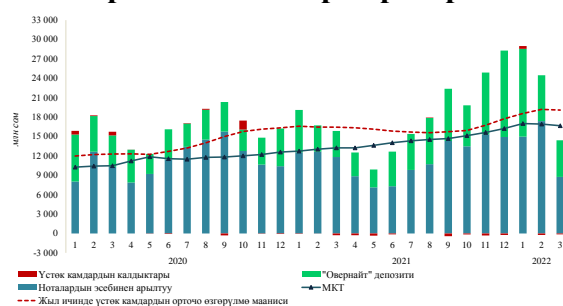
2022-жылдын февралынан тартып монетардык жана бюджеттик каналдар аркылуу ресурстарды сиңирүүнүн эсебинен банк секторундагы ашыкча ликвиддүүлүктүн төмөндөө динамикасы байкалат. Улуттук банктын арылтуу операцияларынын түзүмү кыска мөөнөттүү арылтуу операцияларды карай өзгөргөн. Өткөн чейректе жана 2022-жылдын январь айында банк секторунда ашыкча ликвиддүүлүктүн өсүшүнөн кийин февраль-март айларында алардын кыскаргандыгы байкалган. Кароого алынган мезгил ичинде банк системасынын ашыкча ликвиддүүлүгүнүн орточо күндүк көрсөткүчү IV чейрекке салыштырганда 1,7 млрд сомго кыскарып, 22,4 млрд сомду түзгөн. Мамлекеттик башкаруу органдарынын операциялары 14,5 млрд сомго (анын ичинде, 44,7 млрд сомго салык кирешелери) жана Улуттук банктын таза операциялары (арылтуу операцияларын эске албаганда) 7,3 млрд сомго банк секторундагы ашыкча ликвиддүүлүктүн кыскаруусун шарттаган.

Инфляциянын монетардык курамын чектөө максатында Улуттук банк ашыкча ликвиддүүлүктү сиңирүү боюнча операцияларды жүргүзүүнү уланткан. 2022-жылдын I чейрегинде Улуттук банктын арылтуу операцияларынын орточо күндүк көлөмү 22,4 млрд сомго чейин кыскарган (IV чейректе 24,3 млрд сомду түзгөн). IV чейректе арылтуу операцияларынын түзүмү өзгөргөндүгү байкалган. Анда «овернайт» депозиттеринин үлүшү көбөйгөн. 2022-жылдын январь айында бул тенденция сакталып, «овернайт» депозиттеринин үлүшү 47,6 пайызды түзгөн. 2022-жылдын февраль айында «овернайт» депозиттеринин үлүшү сиңирүүнүн жалпы түзүмүндө 29,0 пайызга чейин азайган, мартта – 39,2 пайызга чейин көбөйгөн. Алсак, отчеттук чейректе «овернайт»

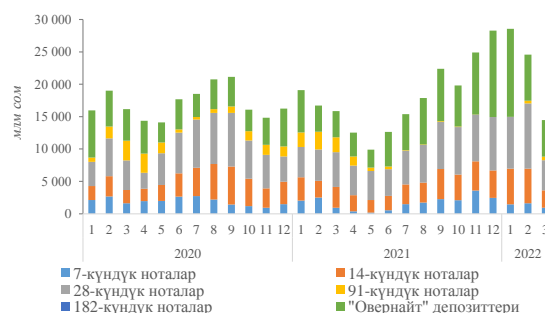
депозиттеринин эсебинен арылтуунун орточо күндүк көлөмү 8,8 млрд сомду (IV чейректе – 9,8 млрд сом) түзгөн.

Арылтуу операцияларынын жалпы түзүмүндө Улуттук банктын ноталарынын үлүшү I чейректе орточо алганда 60,6 пайызга чейин көбөйгөн (IV чейректе – 59,9 пайыз). Ноталарга суроо-талаптын жалпы көлөмү 76,5 млрд сомду түзүү менен, 31,0 пайызга кыскарган (IV чейректе – 109,4 млрд сом). Ноталарды сатуу көлөмү 68,8 млрд сомду түзүү менен, 30,7 пайызга кыскарган (IV чейрек – 99,4 млрд сом). Өткөн мезгилдегидей эле, рыноктун катышуучулары 7 жана 14 күндүк кыйла кыска мөөнөттүү ноталарга артыкчылык беришкен (суроо-талаптын жалпы көлөмүнүн 63,4 пайызы). Мындан тышкары, мартта сатуу көлөмү февраль айындагы 28,7 млрд сомдон мартта 13,6 млрд сомго чейин ((-)52,4 пайыз) олуттуу түрдө кыскаргандыгы байкалган. Катышуучулардын мындай иш-аракеттери ашыкча ликвиддүүлүк деңгээлинин төмөндөөсү менен түшүндүрүлөт.

3.1.3-график. Коммерциялык банктардын ашыкча резервдери



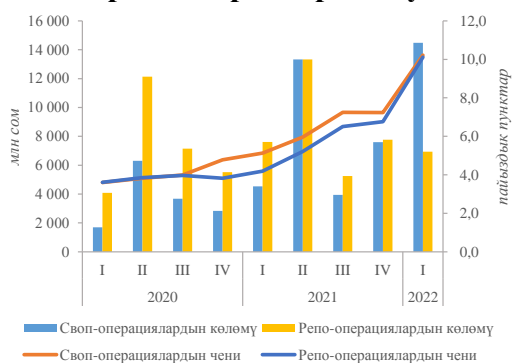
3.1.4-график. Арылтуу түзүмү



Ликвиддүүлүктүн кыска мөөнөттүү ажырымдарын колдоо үчүн коммерциялык банктарга «овернайт» кредиттери берилген. Алсак, туруктуу негизде жеткиликтүүлүктүн иштеп жаткан терезесинин алкагында банктарга дүң көлөмү 2,7 млрд сомду түзгөн «овернайт» кредиттери сунушталган.

Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу рыноктун катышуучуларынын жигердүүлүгүнүн төмөндөшү менен мүнөздөлгөн. Коммерциялык банктардын ортосундагы жигердүү валюталык бүтүмдөрдүн фонунда репо шарттарындагы бүтүмдөрдүн көлөмү отчеттук мезгилде 6,9 млрд сомду түзүп, өткөн чейрек менен салыштырганда 0,8 млрд сомго азайган. Мында рыноктун катышуучуларынын эң жогорку жигердүүлүгү март айында байкалган (операциялардын үлүшү бүтүмдөрдүн жалпы көлөмүнүн 57,0 пайызын түзгөн), бул акча-кредит саясатынын катаалдашы, үстөк ликвиддүүлүктүн кыскарышы жана натыйжада банктар аралык карыз алууга суроо-талаптын өсүшү менен шартталган. Аны менен бирге, орточо салмактанган карыздардын 5 күнгө чейин анча көп эмес өсүшү белгиленген (IV чейрек – 4 күн).

3.1.5-график. Репо-бүтүмдөрдүн жана своп-операциялардын рыногу



Мындан тышкары, сом түрүндөгү ресурстарды тартуунун альтернативалуу булагы болуп, своп шарттарындагы бүтүмдөр болгон (АКШ доллары/сом), алардын көлөмү отчеттук чейректе байкалаарлык деңгээлде өскөн. Валюта рыногунун өзгөрүлмөлүүлүгүнө байланыштуу отчеттук чейректе своп операциялардын жалпы көлөмү 14,5 млрд сомду (IV чейректе – 7,6 млрд сомду) түзүп, дээрлик эки эсе көбөйгөн. Ошол эле учурда,

Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунун катышуучулары 6,9 млрд сом тарткан. Рыноктун катышуучулары кыйла узакка созулган бүтүмдөрдү түзүшкөн. Алар Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногунда 5 күндү түзгөн учурда, своп шарттарында бүтүм түзүүсүнүн орточо мөөнөтү 53 күндү түзгөн. Отчеттук чейректе 7 күндөн көп мөөнөттөгү бүтүмдөр артыкчылыктуу болгон, алардын көлөмү жалпы көлөмдүн 64,9 пайызын же 9,4 млрд сомду түзгөн (2021-жылдын IV чейрегинде кыска мөөнөттүү своп операцияларынын көп үлүшүн, 55,9 пайызды же 4,2 млрд сомду түзгөн). Ошол эле учурда, алмашуу курсунун жогорулашынын фонунда чейрек ичинде своп-операциялардын көбүрөөк көлөмү мартка туура келген, алардын көлөмү 6,9 млрд сомду же 47,3 пайызды түзгөн.

Улуттук банктын валюта саясаты

2022-жылдын I чейрегинде тышкы чөйрөдө орун алган белгисиз жагдай алмашуу курсунун жогорку волатилдүүлүгүн шарттаган. Акча которуу каналдары жана Кыргыз Республикасынын өнөктөш өлкөлөрү менен өз ара соода жүргүзүү аркылуу өлкөнүн валюта рыногуна басым жасалган.

Улуттук банк өзгөрүлмөлүү алмашуу курсунун режиминде алмашуу курсунун кескин өзгөрүлмөлүүлүгүн жөнгө салуу максатында, чет өлкө валютасын сатуу сыяктуу эле, сатып алуу боюнча да интервенцияларды жүргүзгөн. Отчеттук мезгилде ички валюта рыногунда чет өлкө валютасын сатуунун жалпы көлөмү 284,3 млн АКШ долларын түзгөн, анын ичинен 66,7 млн АКШ доллары нак валюта түрүндө сатылган. Ал эми сатып алуу көлөмү 12,2 млн АКШ долларын түзүп, натыйжада, сатуунун таза көлөмү 272,1 млн АКШ доллары өлчөмүндө катталган.

2022-жылдын I чейрегинде сомго карата АКШ долларынын курсу 83,3090 сомдон 105,0000 сомго чейинки диапазондо өзгөрүлүп турган. Отчеттук чейрек ичиндеги орточо курс 89,8119 сом/АКШ долларын түзгөн (IV чейректе – 84,7942 сом/АКШ доллары).

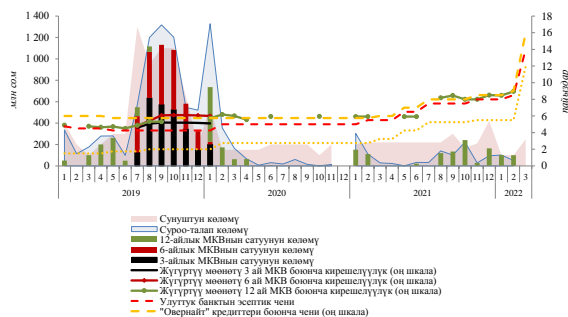
2022-жылдын I чейрегиндеги акча-кредит саясатынын чаралары

<p>Улуттук банктын эсептик чен өлчөмү жана пайыздык чектин чендери жөнүндө чечим кабыл алынган</p>	<p>Улуттук банк Башкармасы тарабынан эсептик чен өлчөмү жөнүндө маселе үч жолу: 2022-жылдын 31-январында, 28-февралында жана 10-мартында каралган. Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда, мурдагыдай эле, баалардын жогорулашынан улам, инфляциялык басымды чектөө максатында, январь айындагы отурумда эсептик чен өлчөмүн 50 базистик пунктка 8,50 пайызга чейин жогорулатуу чечими кабыл алынган. Ал эми февраль айында геосаясий тобокелдиктерди жөнгө салуу үчүн, эсептик чен 150 базистик пунктка 10,00 пайызга чейин көбөйтүлгөн. Бирок, тышкы чөйрөдө белгисиздик жагдайынын күчөшүнө жана валюта рыногундагы басымга байланыштуу, март айында да кезексиз отурум өткөрүлүп, негизги ченди 400 базистик пунктка 14,00 пайызга чейин жогорулатуу чечими кабыл алынган. Бул тышкы кескин жагдайлардын инфляция динамикасына терс таасирин төмөндөтүүгө мүмкүндүк берген.</p> <p>Эсептик чендин өзгөрүүсү менен катар эле, пайыздык чектин чендери корректировкаланган: төмөнкү чекти аныктоочу “овернайт” депозити боюнча чен 12,00 пайызга чейин, ал эми жогорку чекти аныктоочу «овернайт» кредиттери боюнча чен 16,00 пайызга чейин жогорулатылган.</p>
--	---

3.2. Финансы рыногунун инструменттери

Мамлекеттик баалуу кагаздар рыногу

3.2.1-график. Мамлекеттик казына векселдеринин сунуштоо, суроо-талап, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы



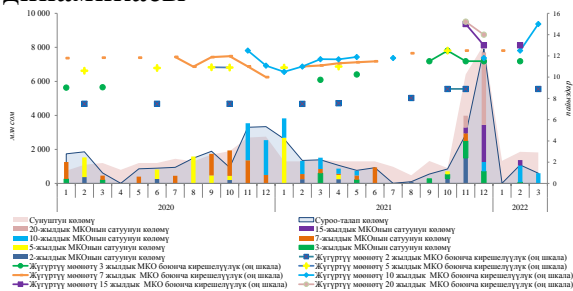
төмөндөп, орточо алынган кирешелүүлүк өсүшү байкалган.

Активдүүлүктүн төмөндөшү аукциондордо МКВны сунуштоонун, суроо-талаптын жана сатуунун жалпы көлөмүнүн төмөндөшү менен шартталган. Отчеттук мезгилде 8 аукциондун ичинен (кошумча жайгаштырууну эске алганда) 4 аукцион суроо-талап жоктугуна байланыштуу өткөрүлбөй калган. Аукционго катышуучулардын саны орточо алганда, мурдагыдай эле, 2ден ашкан эмес. Март айында суроо-талап жоктугунан улам, сунушталган бардык аукциондор өткөрүлбөгөн катары таанылган. МКВга суроо-талап төмөн болгондугуна жана инфляциянын өсүшүнө байланыштуу, орточо алынган кирешелүүлүк февраль айында январь айындагы 8,46 пайыздан 8,95 пайызга чейин өскөн.

Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык баалуу кагаздарды сунуштоо көлөмү чейректин акырында көбөйүп, ошол эле учурда Финансы министрлиги март айында 250,0 млн сом көлөмүндө МКВны сунуштаган, бул мурдагы эки ай ичиндеги жалпы көлөмдөн 25,0 пайызга көп. Анткен менен март айында инвесторлор тарабынан суроо-талап да, ага жараша, сатуу да болгон эмес.

Жүгүртүүдөгү МКВ көлөмү I чейрек ичинде 6,2 пайызга төмөндөгөн. МКВга ээлик кылуучулардын түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес: дагы эле көбүрөөк үлүштү ээлеген коммерциялык банктардын үлүшү (март айынын аягына карата 54,6 пайыздан 50,9 пайызга чейин) азайган, институционалдык инвесторлордун март айынын акырына карата үлүшү 23,4 пайыздан 26,2 пайызга чейин өскөн, ал эми юридикалык жактардын-резиденттердин үлүшү (22,0 пайыздан 22,9 пайызга чейин) бир аз өзгөрүшү байкалган.

3.2.2-график. Мамлекеттик казына облигацияларынын сунуштоо, сатуу көлөмүнүн жана кирешелүүлүгүнүн динамикасы



кирешелүүлүк өсүшү байкалган.

Мамлекеттик казына векселдери

2022-жылдын I чейрегинде, мурдагыдай эле, мамлекеттик баалуу кагаздардын кыска мөөнөттүү сегменти жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВ менен гана сунушталган (2020-жылдын февраль айынан тартып). Жүгүртүү мөөнөтү 12 айлык МКВга суроо-талап аз болуп, кирешелүүлүгүнүн жай арымда өсүшү белгиленген.

Мында катышуучулардын жигердүүлүгү 2021-жылдын IV чейрегине салыштырганда

Мамлекеттик казына облигациялары

2022-жылдын I чейрегинде МКО рыногунда жүгүртүү мөөнөтү 20 жылдык баалуу кагаздардан тышкары, бардык мөөнөттөгү баалуу кагаздар сунушталган (жүгүртүү мөөнөтү 5 жылдык МКО сунушталган, бирок сатылган эмес). Катышуучулардын жигердүүлүгү 2021-жылдын IV чейрегиндеги рекорддук көрсөткүчкө салыштырмалуу төмөндөгөн. Ал эми орточо алынган

Отчеттук чейректө МКОну сунуштоо, ага карата суроо-талап жана сатуу көлөмү IV чейректөгү көрсөткүчтөн төмөн болгон, анткени, ноябрь жана декабрь айларында 2021-жыл үчүн МКОну сунуштоонун рекордук көрсөткүчү катталган. Бардыгы болуп 12 аукцион (кошумча жайгаштырууну кошо алганда) өткөрүлүп, анын ичинен 5 аукцион суроо-талап жоктугуна байланыштуу өткөрүлгөн эмес. Чейрек ичинде кирешелүүлүгү кыйла жогору кагаздарды сатуунун натыйжасында, МКОнун орточо кирешелүүлүгү өсүп, 13,34 пайызды (январда - 12,50 пайыз, февралда – 12,58 пайыз, мартта 14,95 пайыз) түзгөн.

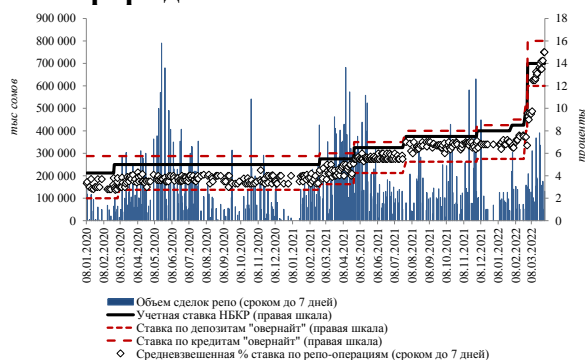
МКОнун кирешелүүлүгү жүгүртүү мөөнөтү боюнча алганда, 3 жана 15 жылдык баалуу кагаздар боюнча кирешелүүлүктү кошпогондо, жогорку деңгээлде сакталып калган же өсүшү байкалган. Жүгүртүү мөөнөтү 15 жылдык МКОнун кирешелүүлүгү 2022-жылдын февралына салыштырганда ноябрь айында кыйла жогору болгондуктан, отчеттук чейректө бир аз төмөндөгөн (анткени инфляция жогору болгон). Ал эми 3 жылдык МКОнун орточо кирешелүүлүгү 2021-жылдын сентябрында ага карата суроо-талап аз болуусу эсебинен октябрь айында кыйла жогору кирешелүүлүгүнөн улам төмөндөшү белгиленген.

Белгисиздик жагдайы күчөп турган шартта, мурдагыдай эле, жүгүртүү мөөнөтү узагыраак кагаздарга (10 жылдык жана 15 жылдык МКО) суроо-талап көбүрөөк болгон. Мындай суроо-талап толугу менен канааттандырылган. Буга жараша, 10 жана 15 жылдык мамлекеттик казына облигациялары кыйла көбүрөөк сатылып, чогуу алганда, чейрек ичинде сатуу көлөмүнүн болжол менен 95,5 пайызын түзгөн.

I чейрек ичинде жүгүртүүдөгү МКО¹ көлөмү 1,0 пайызга көбөйүү менен 71,3 млрд сомду түзгөн. МКОго ээлик кылуучулардын түзүмү дээрлик өзгөргөн эмес: институционалдык инвесторлордун үлүшү 46,9 пайыздан 48,7 пайызга чейин өскөн, коммерциялык банктардын үлүшү, тескерисинче, 28,0 пайыздан 26,6 пайызга чейин, ал эми юридикалык жактардын-резиденттердин үлүшү – 8,1 пайыздан 8,0 пайызга чейин төмөндөгөн.

Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу

3.2.3-график. Банктар аралык кредиттик ресурстар рыногунда чендердин жана репо бүтүмдөрүнүн көлөмүнүн динамикасы



2022-жылдын I чейрегинде банктар аралык кредиттик ресурстар рыногундагы жигердүүлүк өткөн чейректердегидей эле, орточо деңгээлде болгон.

Банктар аралык рыногундагы бүтүмдөрдүн көлөмү 2022-жылдын январь-март айларында 6,9 млрд сомду түзгөн, бул 2021-жылдын IV чейрегине караганда 10,5 пайызга төмөн. Бул айларда 155 репо-операция жүргүзүлгөн. Чет өлкө валютасындагы стандарттуу бүтүмдөр 2021-жылдын августунан тартып, ал эми улуттук валютадагы

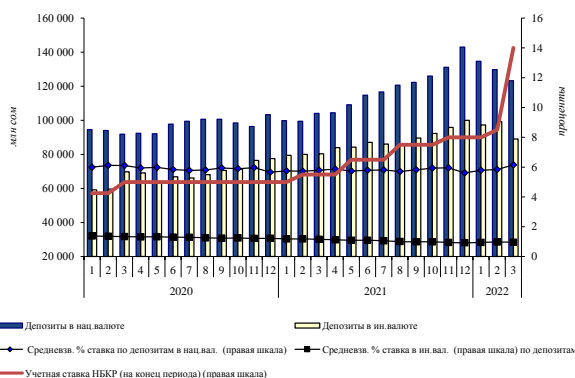
стандарттуу операциялар 2019-жылдын апрелинен бери жүргүзүлгөн эмес.

Байкоого алынып жаткан мезгилде банктар аралык рынокто орточо салмактанып алынган чен өткөн чейректөгү 6,76 пайыздан жогорулоо менен 10,12 пайыз чегинде катталган. Банктар аралык кредиттердин орточо алынган мөөнөтү 5 күнгө чейин көбөйгөн (2021-жылдын IV чейрегинде – 4 күн).

¹Чет өлкө валютасында номинацияланган МКОну эске албаганда.

Депозиттик рынок

3.2.4-график. Коммерциялык банктардын динамикасы



Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер жыл башынан тартып 0,8 пайызга жогорулаган.

Чет өлкө валютасындагы депозиттик база 10,9 пайызга, ал эми мөөнөттүү депозиттер - 11,3 пайызга кыскарган.

Депозиттердин долларлашуу деңгээли 0,8 пайыздык пунктка 41,9 пайызга чейин көбөйгөн, ошол эле учурда эсептик курска корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 1,2 пайыздык пунктка 42,4 пайызга чейин көбөйгөн.

Эсептешүү эсептеринин кыйла төмөндөшүнүн натыйжасында, 2022-жылдын март айынын акырында депозиттик базанын жалпы дюрациясы 0,3 пайызга өсүп, 4,9 айды түзгөн. Жеке адамдардын улуттук валютадагы депозиттеринин түзүмүндө мөөнөттүү депозиттер 2022-жылдын март айында 59,1 пайызды түзүп, алардын үлүшү жыл башынан тартып 1,9 п.п. өскөндүгү байкалган.

3.2.5-график. Коммерциялык банктардын депозиттеринин агымынын динамикасы



Улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер боюнча чендер 2021-жылдагыдай эле өсүшүн уланткан, бул акча-кредит саясаты катуулатылган жана инфляция жогору болгон шартта, калктын аманаттарын алуу үчүн банктар арасында атаандаштык жогорулагандыгын билдирет. 2022-жылдын март айында улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттер (калдыктар) боюнча пайыздык чен 2021-жылдын декабрына салыштырганда, 0,2 п.п. жогорулап, 11,1 пайыз чегинде катталган. Мында депозиттик база боюнча пайыздык чен мөөнөттүү депозиттердин үлүшү көбөйгөндүгүнө байланыштуу, жалпысынан, 0,5 п.п. жогорулаган, мөөнөттүү депозиттер боюнча чен жогорку деңгээлде болгон.

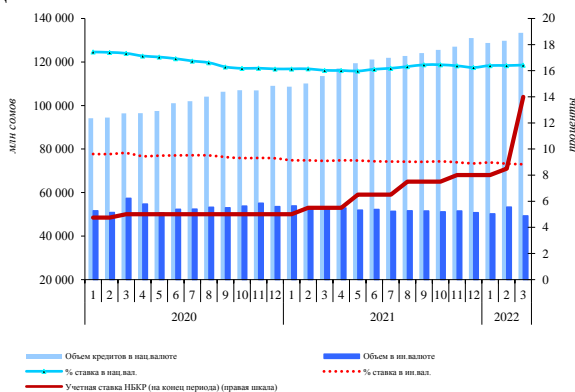
Каралып жаткан мезгилдин акырына карата депозиттер рыногунда концентрациялануу¹ индекси 0,02 пайыздык пунктка, ал эми жыл башынан тартып 0,09га

¹ Бул индекс банктардын портфелинде көрсөткүчтүн концентрациялануу деңгээлин көрсөтөт. Концентрациялануу деңгээли Херфиндаль-Хиршмандын индекси эсептөө методикасы боюнча эсептелет жана көрсөткүчтүн салыштырма салмагынын квадраттарынын жалпы көлөмдөгү суммасын түшүндүрөт. Индекс 0дөн 1ге чейинки маанини кабыл алат. Индексин 0,10дон кем мааниси концентрациялануунун төмөн деңгээлине; 0,10дон 0,18ге чейин – концентрациялануунун орточо деңгээлине; 0,18ден жогору – концентрациялануунун жогорку деңгээлине дал келет. Мисалы, 0,50гө барабар концентрациялануу

чейин төмөндөгөн, бул орточо концентрациялануу деңгээлин жана рынокто бирдей үлүш менен он катышуучу бар экендигин билдирет.

Кредиттик рынок

3.2.6-график. Коммерциялык банктардын кредиттик карызынын мезгилдин акырына карата динамикасы



Коммерциялык банктардын кредит портфелинин көлөмү улуттук валютадагы кредиттердин көбөйүшү эсебинен бир аз жогорулаган.

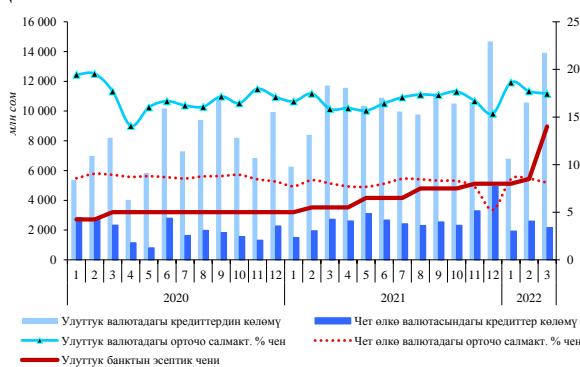
Улуттук валютадагы кредиттер 2021-жылдын декабрынан тартып, 2022-жылдын март айында 1,8 пайызга көбөйгөн. Ошол эле учурда керектөө кредиттери, соода, ипотека жана айыл чарбасы секторлорунда кредиттөө арымы орточодон жогору болгон. Өнөр жай жана курулуш секторлорунда кредит портфелинин көлөмү жыл башынан төмөндөшү белгиленген.

Ал эми чет өлкө валютасындагы кредит портфели жыл башынан азаюусун улантып, 2,9 пайызга кыскарган.

Мунун натыйжасында, кредит портфелинин долларлашуу деңгээли буга чейинки эң төмөнкү деңгээлден айырмаланып, март айында 27,0 пайызга жеткен, бул 2021-жылдын декабрь айына салыштырганда, 0,9 пайыздык пунктка төмөн. Алмашуу курсуна корректировкалоо менен долларлашуу деңгээли 0,6 пайыздык пунктка 27,3 пайызга чейин азайган.

Улуттук валютада жаңыдан берилген кредиттер боюнча дюрация 2022-жылдын январь-март айларында 2021-жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда, 1 айга кыскарып, 22 айды түзгөн. Ал эми чет өлкө валютасындагы дюрация 5 айга көбөйгөн жана 35 айды түзгөн.

3.2.7-график. Мезгил ичинде коммерциялык банктар тарабынан жаңыдан берилген кредиттердин динамикасы



2022-жылдын январь-март айларында улуттук валютадагы кредит портфелинин пайыздык чендери акча-кредит саясаты катуулатылышына байланыштуу жогорулаган. Улуттук валютадагы кредиттер боюнча чен жыл башынан тартып 0,2 п.п. жогорулоо менен март айында 16,4 пайызды түзгөн. Ал эми чет өлкө валютасындагы кредиттер боюнча чен 0,1 п.п. азайып, 8,3 пайызды түзгөн.

Кредиттөө рыногунун жалпы концентрациялануу көрсөткүчү туруктуу болуп, 0,08 деңгээлинде түптөлгөн. Бул концентрациялануунун төмөн деңгээлине

туура келет жана рынокту он эки банк ортосунда бөлүштүрүүгө эквиваленттүү болуп саналат. Тармактык концентрациялануу көрсөткүчү 0,32ни түзөт, бул кредиттөөнүн негизги үч сектору тууралуу билдирет.

2022-жылдын март айынын жыйынтыгы боюнча кредит портфелинин сапаты төмөнкүчө мүнөздөлөт: кредит портфелиндеги мөөнөтү өткөн кредиттердин үлүшү жыл башынан 0,2 п.п. көбөйүп, 2,7 пайызды түзгөн. Кредит портфели боюнча

индекси, рынокто бирдей үлүштөгү эки катышуучунун, ал эми 0,3 – үч катышуучунун катышуусуна эквиваленттүү ж.б.

пролонгацияланган кредиттердин салыштырма салмагы 2021-жылдын башталышынан тартып азайган, бирок мурдагыдай эле жогору деңгээлде сакталууда, бул көрсөткүчтүн мааниси 2022-жылдын март айында (2021-жылдын декабрынан 1,1 п.п. кыскаруу менен) 10,9 пайызды түзгөн, бул банк системасынын туруктуулугу боюнча тобокелдик азайгандыгын тастыктайт.

3.3. Монетардык индикаторлор динамикасы

Акча базасы

Акча базасынын өсүш арымы Улуттук банктын валюталык операцияларына жана өкмөттүн бюджеттик операцияларына байланыштуу басандады. 2022-жылдын I чейрегинде акча базасы 1,7 пайызга кыскарып, 154,3 млрд сомду түзгөн, мындай төмөндөө январь-февраль айларында байкалган, ал өкмөттүн киреше операциялары чыгаша операцияларынан кыйла ашкандыгы менен шартталган. Ал эми март айында мамлекеттик чыгашалар өсүшүнөн улам, камдык акчанын көлөмү кайра эле көбөйгөн.

Банктардан тышкаркы акчаны кошпогондо, акча топтомдорунун жылдык өсүш арымы депозиттердин азайышынын эсебинен басаңдашын көрсөткөн. Отчеттук чейректин акырында банктардан тышкаркы акча (M0) 123,9 млрд сомду (чейрек ичинде 0,8 пайызга төмөндөгөн), ал эми жылдык өсүшү 5,7 пайызды түзгөн. Ошол эле учурда январь айында M0 өткөн айга салыштырганда, 9,7 млрд сомго кыйла кыскарган, ал эми февраль-март айларында 8,7 млрд сомго өсүш байкалган, бул банк системасынын үстөк ликвиддүүлүгүнө таасирин тийгизген.

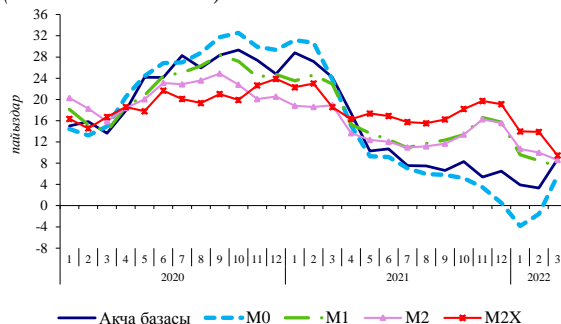
I чейрек ичинде акча массасынын көлөмү (M2X акча топтому) 9,3 пайызга кыскарган жана отчеттук мезгилдин акырында 308,0 млрд сомду түзгөн, ал эми жылдык өсүш 9,5 пайыз чегинде катталган. Акча массасынын төмөндөшү M0, депозиттик базанын кыскарышы жана курстук айырманын эсебинен чет өлкө валютасындагы депозиттердин наркынын өзгөрүшү менен шартталган. Мында курамына депозиттер кирген акча топтомдорунун жылдык өсүшүнүн басаңдашы депозиттердин азайышы менен шартталгандыгын белгилеп кетүү зарыл. Депозиттик базанын жылдык өсүш арымы отчеттук мезгилде 33,4 пайыздан 12,1 пайызга чейин төмөндөгөн. Анын ичинен улуттук валютадагы депозиттер 35,2 пайыздан 12,2 пайызга чейин, чет өлкө валютасындагы депозиттер 30,9 пайыздан 12,1 пайызга чейин төмөндөшү байкалган.

3.3.1-график. Мамлекеттик башкаруу органдарынын жана Улуттук банктын операцияларынын акча базасынын өзгөрүшүнө салымы



3.3.2-график. Акча топтомдорунун номиналдык өсүш арымы

(жылдык мааниде)



4-глава. Инфляция динамикасы

2022-жылдын I чейрегинде Кыргызстанда инфляция Улуттук банктын күтүүлөрүнөн жогору түптөлгөн. Эң оболу, Украинада болуп жаткан окуялардан улам Россияда инфляциянын тездешинин күтүлүп жатышына байланыштуу тышкы инфляциялык жагдайдын күчөшү баалардын өсүшүнүн негизги фактору болуп саналган. Сомдун алмашуу курсунун өзгөрүлмөлүүлүгү инфляциянын жогору динамикасына кошумча басым көрсөткөн. Бул факторлор азык-түлүк товарларын керектөөдө импорт үлүшү жогору болушунан улам өлкөдө ички баалардын өсүшүнө таасирин тийгизген.

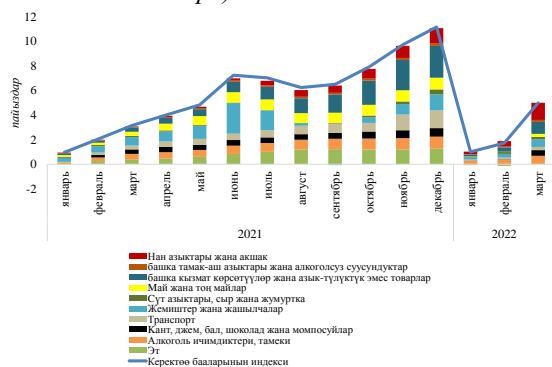
2022-жылдын февраль айынын акырынан тартып Кыргызстандын азык-түлүк рыногунда Украинадагы жагдайдын курчушунан улам биринчи кезекте керектелүүчү товарларга калктын өзгөчө суроо-талабы байкалган.

Социалдык маанилүү азык-түлүк товарларынын кымбатташы калктын жана ишкерлердин инфляциялык күтүүлөрүнө жогорулатуучу таасирин тийгизген.

4.1. Керектөө баа индекси

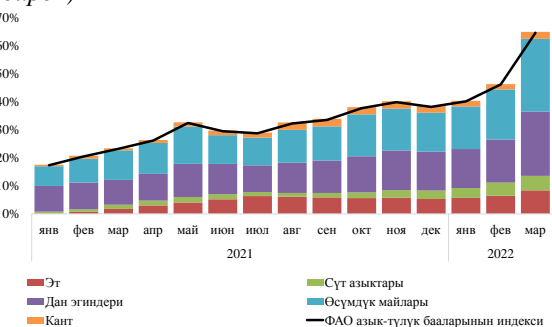
4.1.1-график. Керектөө баа индексинин динамикасына салымы

(жыл башынан бери)



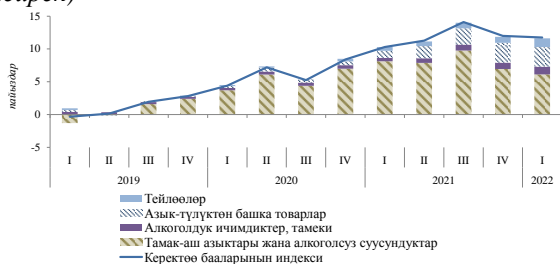
4.1.2-график. ФАО индексинин динамикасына салымы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



4.1.3-график. КБИ түзүмүнүн динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



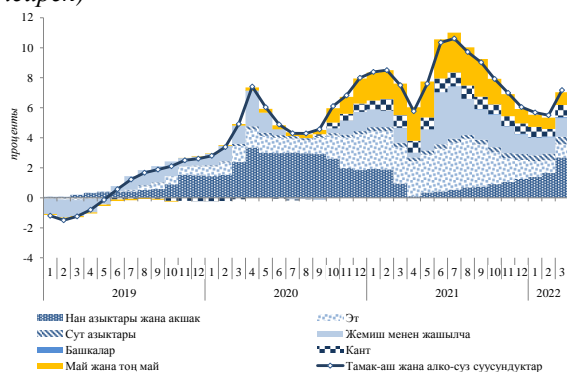
Инфляциянын жылдык мааниси 2022-жылдын I чейрегинде (өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек) 11,7 пайызды түзгөн. Отчеттук жылдын март айында баа жылдык мааниде (2022-жылдын март айы 2021-жылдын мартына карата) 13,2 пайызга жогорулаган. Кароого алынган мезгил ичинде инфляциялык процесстер азык-түлүк товарларынын жалпы дүйнөлүк өсүш тенденциясына, ошондой эле региондо геосаясий жагдайдын курчушунан улам белгилүү бир басымга шартталган.

КБИ түзүмүнүн олуттуу бөлүгүн импорттук товарлар ээлегендиктен, баалардын өсүшү азык-түлүк товарларына олуттуу таасирин тийгизген.

2022-жылдын I чейрегинде азык-түлүк товарларына баа өткөн жылдын тиешелүү чейрегине салыштырмалуу 13,5 пайызга өскөн. Бул чейрек ичинде азык-түлүк инфляциясынын өсүшүнө негизги салымды “Нан азыктары жана акшактар”, “жашылчалар”, “май жана тоң майлар”, “кант” продукттары кошкон. Мындай өсүштүн негизги себеби катары дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда котировкалардын өсүшүнөн, ошондой эле геосаясий жагдайдын курчушунан улам, дүйнө жүзүндө жана региондо азык-түлүккө баанын жогорулашы саналган. Мындан тышкары, буга кышында кардын аз жаашы жана сугат учурунда суунун жетишсиздиги сыяктуу факторлор да себеп болуп, региондо азык-түлүккө

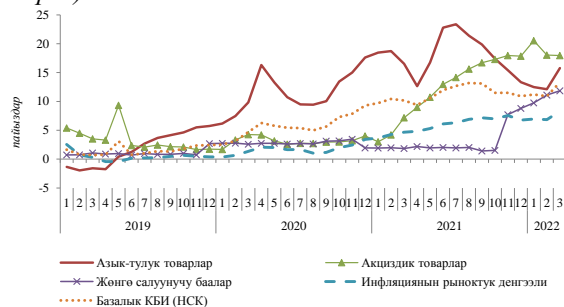
4.1.4-график. Азык-түлүккө баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



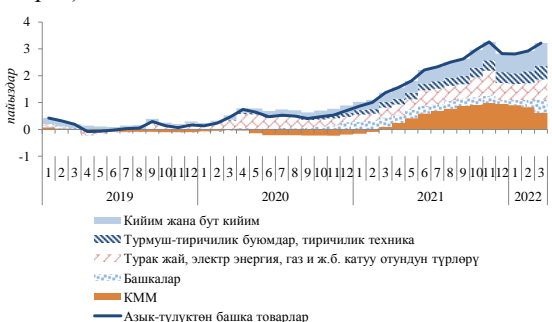
4.1.5-график. Азык-түлүктөн башкаларга баа динамикасынын жылдык КБИге салымы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



4.1.6-график. Товарлар топтору боюнча КБИ динамикасы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Акциздик чендердин пландык жогорулоосу алкагында кароого алынып жаткан чейрек ичинде тамеки заттарына жана алкоолдук ичимдиктерге КБИ 13,6 пайызга жогорулаган.

Рыноктук инфляция 2022-жылдын март айында 8,3 пайызды түзүү менен тездешин уланткан. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан (азык-түлүк жана энергия товарларын кошпостон) эсептелген базалык инфляциянын көрсөткүчү 2022-жылдын I чейрегинде жылдык мааниде 13,3 пайыз чегинде катталган.

баанын өсүшүнө көбүрөөк таасирин тийгизген. Мында 2022-жылдын март айында ун, күн карама майы жана кант сыяктуу биринчи зарыл болчу социалдык-маанилүү продукттарга кошумча жасалма суроо-талап байкалган.

Кароого алынган мезгил ичинде дүйнөлүк баадан кийин өлкөдө азык-түлүккө баанын өсүш тенденциясынын улануусу белгиленген. Ошентип, азык-түлүк товарлар тобунда дээрлик бардык позициялар боюнча дүйнөлүк рыноктордо жогорулоодон улам баанын өсүш вектору белгиленген. Бул тренд ЕАЭБга мүчө өлкөлөрдүн бардыгында катталган.

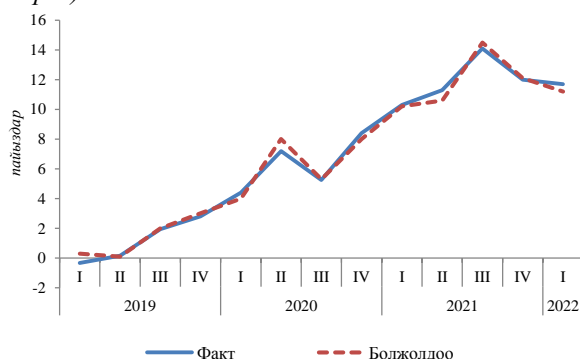
Азык-түлүктөн башка инфляция 2022-жылдын I чейрегинде өткөн жылдын тиешелүү мезгилине салыштырганда 10,3 пайызга жогорулаган. Товарлардын бул тобуна баанын өсүшүнө «бензин» жана «дизель» категорияларынын тиешелүүлүгүнө жараша 61,6 жана 58,0 пайызга, ошондой эле «кийим жана бут кийим» тобунун 7,3 пайызга кымбатташы көбүрөөк салым кошкон. Мындан тышкары «турак жай кызмат көрсөтүүлөрү, суу, электр энергиясы, газ жана отундун башка түрлөрү» көмүргө баанын өсүшүнө байланыштуу 6,8 пайызга кымбаттаган.

КММга баа 2021-жылдагы тенденцияны сактап туруу менен, Россиянын мунайды кайра иштетүү заводдорунда баштапкы баанын өсүшү менен катар дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторунда мунайдын наркынын өсүшүнө байланыштуу салыштырмалуу жогорку деңгээлде калган.

4.2. Болжолдоону факты менен салыштыруу

4.2.1-график. Керектөө баа индексинин айкын жана болжолдуу мааниси

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



2022-жылдын I чейрегинде айкын инфляция Улуттук банктын болжолдоосунан 0,5 п.п. жогору түптөлгөн.

Инфляциянын күтүлүп жаткан маанисинин айкын маанисинен четтөөсү азык-түлүк товарларына баанын өсүшү алкагында, ошондой эле региондо геосаясий жагдайдын түптөлүшүнөн келип чыккан натыйжалардан улам болжолдоолордун кыйла төмөн болушу менен шартталган.

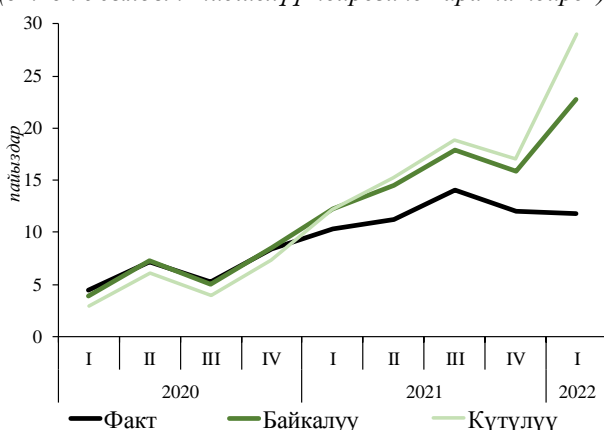
4.3. Инфляциялык күтүүлөр

Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитетинин сурамжылоолору боюнча инфляциялык күтүүлөр отчеттук мезгил ичинде кыйла өскөн. Калк арасында жакынкы үч айда күтүлүүчү инфляция көрсөткүчү 29,0 пайызды түзгөн, бул байкоолордун бүтүндөй тарыхындагы эң чоң маани болуп саналат. Инфляциялык күтүүлөрдүн өсүшү калк арасында товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн бардык топтору боюнча жүргөн. Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети тарабынан ай сайын өткөрүлүүчү ишканаларды сурамжылоолордун натыйжалары боюнча үй чарба өндүрүүчүлөрүнүн инфляциялык күтүүлөрү март айында кескин өскөн.

Ишканалардын күтүлүүчү инфляция көрсөткүчү жакынкы 12 айда 22,6 пайыз деңгээлине жеткен.

4.3.1-график. Инфляциянын айкын мааниси жана үй чарбаларынын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

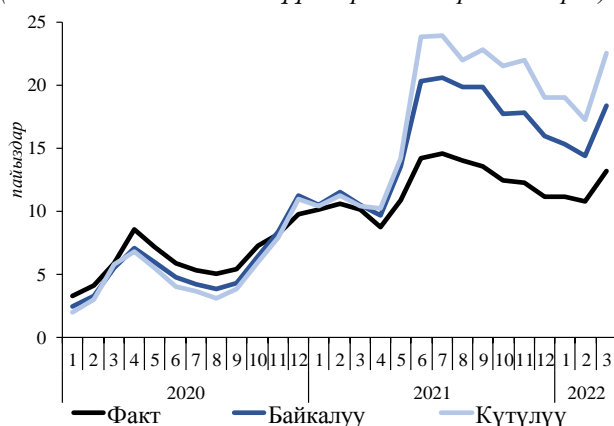
(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Калктын баа боюнча күтүүлөрү отчеттук мезгил ичинде рекорддук жогорку деңгээлде турат. Баанын өсүшү боюнча күтүүлөрдүн мындай байкалаарлык жогорулашы 2022-жылдын февраль айынын акырынан тартып март айына чейинки валюталык таасирлердин натыйжасында сомдун АКШ долларына карата кескин алсызданышы менен түшүндүрүлөт. Калкты сурамжылоо бүтүндөй биринчи чейрек ичинде жүргүзүлгөн, ушуга байланыштуу баанын келечекте өсүшү боюнча баа берүү бир аз консервативдүү болушу мүмкүн. Күтүлүүчү жана байкоого алынуучу инфляциянын ортосундагы ажырым 2021-жылдын II чейрегинен тартып көбөйүүсүн улантууда (4.3.1-график). Бул калк арасында баанын жогорулашын күтүү тенденциясынын туруктуу экендигин түшүндүрөт. 2021-жылдын акырынан тартып инфляциянын кескин өсүшүнүн байкалышы 2022-жылдын март айында инфляция деңгээлинин жогору болушу менен түшүндүрүлөт.

4.3.2-график. Инфляциянын айкын мааниси жана ишканалардын байкоого алынуучу жана күтүлүп жаткан инфляциясы

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



Ишканалар өздөрүнүн баа боюнча күтүүлөрүн, биринчи кезекте улуттук валютанын алсызданышынан улам жогорулоо жагына (4.3.2-график) кескин өзгөртүшкөн. Ишканаларда байкоого алынуучу жана айкын инфляциянын салыштырмалуу чоң ажырымы 10 ай бою сакталып турат, бул ишкерлер арасында кандайдыр бир белгисиздик жагдай бар экендигин билдирет. Өнөр жай өндүрүүчүлөрүнүн баа индексинин жылдык өсүшү март айында 24,9 пайыз чегинде катталган. Өтүп жаткан чейректин акырында көптөгөн иштеп чыгуу өндүрүш тармактары боюнча өндүрүүчүлөрдүн баасы эки орундуу санда өскөн, бул импорттук компоненттердин кымбатташына байланыштуу болгон. Ишкананын сарптоолорунун өсүшүн баштапкы бааларына кошууну улантышууда, бул керектөө инфляциясына кыйыр таасирин тийгизет.

Баанын келечекте өсүшү боюнча кооптонууларынын негизги себеби болуп, чейректин акыркы айында сомдун АКШ долларына карата алмашуу курсунун кескин өзгөрүүсү саналат. Респонденттер байкалуучу инфляциянын мурдагы көрсөткүчтөрүнө таянуу менен баанын өзгөрүүсү боюнча өз болжолдоолорун беришүүдө. Айкын инфляциянын байкалуучу инфляциядан айырмасы керектелүүчү товарлар менен кызмат көрсөтүүлөрдүн топтому бир адам үчүн жеке болушу менен түшүндүрүлөт. Ал эми жалпы КБИ товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн кыйла кеңири куржунун камтыйт. Жыйынтыгында инфляциялык күтүүлөрдүн жогорку деңгээлде сакталышы тобокелдиктер балансын баалардын андан ары өсүшү жагына өзгөрткөн. Бул инфляциянын орто мөөнөттүү көрсөткүчүнөн узака четтөө фактору болуп саналат.

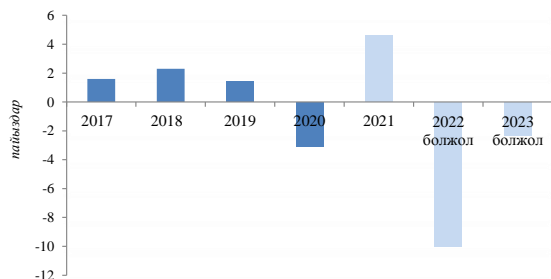
5-глава. Орто мөөнөткө каралган болжолдоолор

5.1. Тышкы чөйрө жөнүндө божомолдор

5.1.1. Соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдүн өнүгүүсүн болжолдоо

Россия

5.1.1.1-график. Россиянын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: ЭВФ, «Блумберг» МА, Россия Федерациясынын Экономиканы өнүктүрүү министрлиги, Россия Банкы

Россия Банкынын баа берүүсү боюнча 2022-жылы санкциялык риториканын күчөтүлүшүнөн улам өлкөдө ИДӨнүн бир кыйла төмөндөөсү байкалат.

Россия Банкынын болжолдоосу боюнча II-III чейректерде Россия экономикасында түзүмдүк трансформация мезгили башталат, ал экономикадагы тармактардын салмагынын өзгөрүшү менен коштолот жана 2021-жылдын IV чейрегине салыштырмалуу ИДӨ деңгээлинин кыскаруусуна алып келет.

Негизги өндүрүштүк процесстерге таасирин тийгизген геосаясий абалдын курчушунан улам олуттуу таасирлер суроо-талапка салыштырмалуу сунуштун кыйла жана узакка созулган кыскарышына алып келиши мүмкүн.

Ушуга байланыштуу жыл жыйынтыгы боюнча ИДӨ Россия Банкынын баа берүүсүнө ылайык 8,0-10,0 пайызга төмөндөйт, мында ИДӨ динамикасынын эң төмөнкү чекитине IV чейректе жетээри күтүлүүдө. ИДӨнүн кыйла ырааттуу төмөндөөсү отчеттук жылдын II-III чейректеринде байкалат, ал эми 2022-жылдын акырында алгылыктуу өсүш арымдын калыбына келиши күтүлүүдө. Ошону менен бирге эле ИДӨ өзгөрүүсү бүтүндөй 2023-жыл ичинде 2022-жылдын I чейрегиндеги базанын таасиринен улам (-)3,0 пайыздан 0,0 пайызга чейинки чекте болот. 2024-жылы ИДӨ арымынын деңгээли 2,5-3,5 пайызды түзөт.

Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин алдын ала баа берүүлөрүнө ылайык болжолдоонун базалык сценарийинде Россия экономикасынын 2022-жылы 8,8 пайызга кыскаруусу жана андан ары 2023-жылы - 1,3 пайызга, 2024-жылы – 4,6 пайызга, 2025-жылы – 2,8 пайызга өсүшү күтүлүүдө. Ал эми болжолдоонун консервативдүү сценарийинде ИДӨнүн түшүүсү 2022-жылы 12,4 пайыз чегинде бааланып, 2023-жылы 1,1 пайызга төмөндөө уланат.

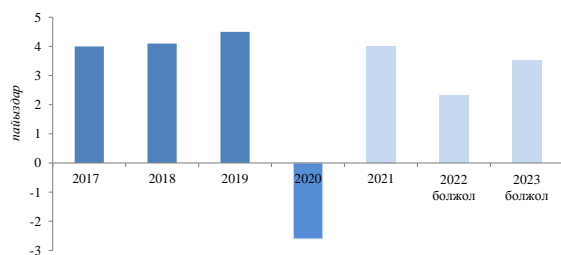
Ошол эле учурда Эл аралык валюта фондусу тарабынан 2023-жылы россия экономикасынын төмөндөөсү 2,3 пайызга басаңдоо менен 2022-жылы 8,5 пайызга төмөндөөсү күтүлүүдө. Ошону менен бирге эле Дүйнөлүк банк отчеттук жылы Россия ИДӨсүнүн 11,2 пайызга кыскаруусун болжолдойт. 2023 жана 2024-жылдары ИДӨ тиешелүүлүгүнө жараша 0,6 жана 1,3 пайызга өсүшү күтүлүүдө.

Көптөгөн импорттук товарлар жеткиликсиз болгондуктан, инфляция динамикасында 2022-жылы сунуш көбүрөөк таасирин тийгизет. Россия Банкынын болжолдоосу боюнча жылдык инфляция жыл ичинде 18,0-3,0 пайызды түзүп, 2023-жылы 5,0-7,0 пайызга чейин төмөндөсө, 2024-жылы 4,0 пайызга кайтып келет. Ошону менен бирге эле Экономиканы өнүктүрүү министрлигинин баа берүүсү боюнча инфляция 2022-жылы 20,0 пайыздан жогору, 2023-жылы – 6,2 пайыз жана 2024-жылы - 4,0 пайыз деңгээлинде түптөлөт.

Казакстан

5.1.1.2-график. Казакстандын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансы институттары

экономикасынын 2022- жылы 3,7 пайызга жана 2023-жылы — 4,8 пайызга өсүшү күтүлгөн. Соодадагы үзгүлтүктөр, ишкер ишенимдүүлүктүн төмөндөөсү жана валюта курстарынын өзгөрүлмөлүүлүгүнүн төмөндөөсү да Казакстан экономикасынын өсүш арымынын басандоосуна алып келет.

ЭВФтин апрелдеги баа берүүсүнө ылайык Казакстан ИДӨсү 2022-жылы 3,8 пайыздан 2,3 пайызга чейин төмөндөйт. 2023-жылга карата жаңыртылган болжолдоодо өлкө экономикасынын 4,4 пайызга (3,1 пайыздын ордуна) өсүшү болжолдонот.

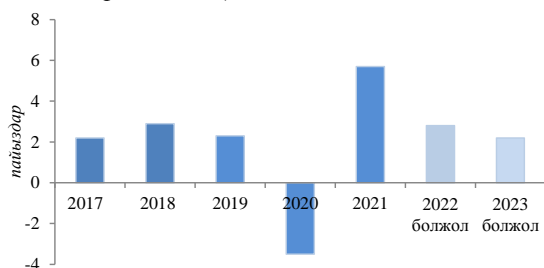
Ошону менен бирге эле Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкынын болжолдоосу боюнча Казакстан экономикасынын өсүш арымы олуттуу басаңдай тургандыгы божомолдонгон жана бул божомолдонгон көрсөткүчкө чийки зат товарларына баа жогору бойдон калган жана Казакстан экспорт рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгүн сактап калган шартта гана жетүүгө болот. Ошентип, Казакстан экономикасынын өсүшү отчеттук жыл ичинде 2,0 пайызды, ал эми 2023-жылы – 2,5 пайызды түзөөрү күтүлүүдө.

Казакстан Республикасынын Улуттук банкынын баа берүүлөрүнө ылайык жакынкы келечекте инфляция үчүн негизги тобокелдиктер экономикалык динамиканын алгылыктуу болушунда олуттуу фискалдык импульс, ички жана тышкы суроо-талаптын өсүшү, азык-түлүккө, чийки затка жана даяр продукцияга дүйнөлүк баанын өсүшү, жогорку инфляциялык күтүүлөр, берүү ырааттуулугунун бузулушу, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдөн жогорку инфляциянын өтүшү менен байланыштуу. Ушуга байланыштуу Казакстан Өкмөтү 2022-жылга болжолдоосун 4-6 пайыздан 8-10 пайызга чейин жогорулаткан.

АКШ

5.1.1.3-график. АКШнын реалдуу ИДӨсүнүн өсүшү

(жылга карата жыл)



Булагы: «Блумберг» МА, эл аралык финансылык институттар

жайынтыгы боюнча АКШ ФРС 2022-жылдагы ИДӨнүн өсүш арымы боюнча

Геосаясий абалдын курчушу жана бүтүндөй дүйнөлүк экономиканын андан ары өнүгүүсүндөгү белгисиздиктин сакталып турушу шартында Казакстан ИДӨсүнүн өсүшүнө баа берүү төмөндөө жагына кайра каралган.

Дүйнөлүк банктын апрель айындагы баа берүүсүнө ылайык Казакстан экономикасы 2022-жылы 1,8 пайызга, 2023-жылы — 4,0 пайызга өсөт. Дүйнөлүк банк болжолдогондой, январь айында Казакстан

Болжолдоолор геосаясий тобокелдиктердин өсүшү, ошондой эле пандемиянын терс натыйжалары сакталып калышынан улам начарлаган.

Геосаясий натыйжалар АКШ экономикасы үчүн белгисиз, бирок жакынкы келечекте алар инфляцияга жогорулатуучу кошумча таасирин тийгизе тургандыгы жана экономикалык жигердүүлүктү төмөндөтөөрү күтүлүүдө.

Март айындагы отурумдун

болжолдоону 4,0 пайыздан 2,8 пайызга чейин төмөндөтсө, 2023-2024-жылдарга болжолдоолор тиешелүүлүгүнө жараша 2,2 жана 2,0 пайыз деңгээлинде сакталып калган.

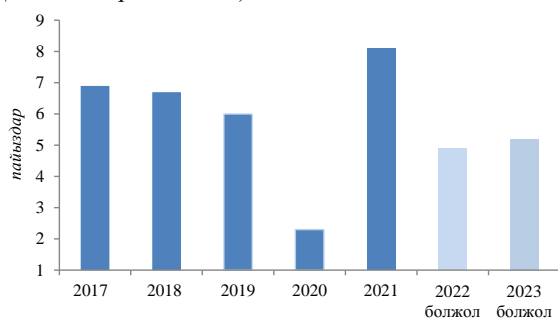
ЭВФ 2022-жылы АКШ экономикасынын 4,0 пайыздан 3,7 пайызга чейин жана 2023-жылы 2,6 пайыздан 2,3 пайызга чейин басаңдоосун болжолдойт. АКШнын өндүрүштүк өсүш арымы 2022-жылдын акырына чейин ковидге чейинки абалына кайтып келет деп күтүлүүдө.

Кароого алынып жаткан мезгил ичинде АКШ ИДӨсүнүн төмөндөөсү алкагында экономика үчүн андан аркы тобокелдиктер дүйнөдө экономикалык жагдайдын начарлоосунан улам жогорулаган. Геосаясий кесепеттердин жана локдаундардын натыйжасында АКШнын тышкы соода өнөктөштөрүнөн болгон ЕБ менен Кытайдын экономикасынын өсүшүнүн басаңдоосу жакынкы келечекте да тышкы соода жүгүртүүгө таасирин тийгизиши мүмкүн. Инфляциянын тездеши алкагында керектөө суроо-талабы үчүн белгилүү бир тобокелдиктер белгиленүүдө, бул узак мөөнөттүү колдонуудагы товарларга суроо-талаптын басаңдашына алып келиши мүмкүн.

Bloomberg аналитиктери болжолдогондой, АКШ экономикасындагы рецессия тобокелдиги АКШ ФРСсы инфляцияны канчалык деңгээлде кыскартаарына жана ага жетүү үчүн ченди канчалык жогорулатуу талап кылынаарына көз каранды болот. АКШ ФРСсы 2022-жылга PCE inflation¹ божомолун 2,6 пайыздан 4,3 пайызга чейин, 2023 – жылга – 2,3 пайыздан 2,7 пайызга чейин жана 2024 –жылга – 2,1 пайыздан 2,3 пайызга чейин жогорулаткан. АКШ ФРСсы инфляцияны ооздуктоо үчүн жакынкы бир нече отурумдарда базалык ченди мындан ары дагы жогорулатуу максатка ылайык болот деп болжолдойт.

Кытай

5.1.1.4-график. Кытайдын реалдуу ички дүң өнүмүнүн өсүшү (жылга карата жыл)



Булагы: Кытайдын Улуттук статистикалык бюросу, «Блумберг» МА

инфраструктуралык долбоорлорду каржылоо үчүн жергиликтүү облигацияларды чыгарууну көбөйтүү жана ишканалар үчүн салыктарды кыскартуу же кийинкиге калтыруу жөнүндө жарыялаган. Айрым аналитиктер 1 жылдык LPR ченинин 10 базистик пунктка азаюусун күтүшүүдө, ал эми башкалар чендин төмөндөөсү жакынкы келечекте экономикалык төмөндөөнү токтотооруна күмөн санашууда, анткени фабрикалар менен ишканалар кыйынчылыктарга дуушар болушуп, керектөөчүлөр мурдагыдай эле чыгашаларын үнөмдөшүүдө. Башка ири жөнгө салгычтар, анын ичинде АКШ ФРС пайыздык ченди агрессивдүү түрдө көбөйтүүгө ниеттенишүүдө же азыртан көбөйтө башташкан, ал эми Кытайда кыйла жеңилдетүү капиталды туруксуздукка алып келген

Аналитиктердин күтүүлөрүнө ылайык Кытай экономикасын өнүктүрүү боюнча апрелдеги маалыматтар алгылыксыз болот, анткени Шанхайда жана башка шаарларда карантин уланууда. Кытай экономикалык өсүштү 2022-жылы болжолдуу түрдө 5,5 пайызга чейин жайлатууну көздөөдө, бирок айрым аналитиктердин айтуусу боюнча активдүү демилгелөө чаралары болбосо, эми буга жетүү кыйын болот.

Бул жылы кытай өкмөтү кошумча фискалдык демилгелер, анын ичинде

¹ Жеке керектөөгө чыгаша бааларынын индекси (PCE inflation) АКШда инфляция көрсөткүчтөрүнүн бири болуп саналат, ал бүтүндөй экономика масштабында керектөөчүлөр тарабынан товарларга жана кызматтарга баанын өзгөрүшүнө көз салып турат. Керектөө бааларынын бардык инфляциялык көрсөткүчтөрүнүн ичинен PCE товарлардын жана кызмат көрсөтүүлөрдүн эң кеңири топтомун камтыйт.

агылып чыгууну шартташы мүмкүн, анткени инвесторлор акчаны жогорку кирешелүү активдерге которушат.

ЭВФтин баа берүүсүнө ылайык 2022-жылга Кытай экономикасынын өсүшүн болжолдоо 0,4 п.п., 4,4 пайызга чейин, 2023-жылга – 0,1 п.п., 5,1 пайызга чейин төмөндөтүлгөн. Кытайда ишке ашырылган, Коронавирус менен ооруну нөлгө жеткирүү стратегиясы чектөө чараларын күчөтүүгө алып келген, бул Кытайдагы жеке керектөө деңгээлине жана өлкө экономикасынын бүтүндөй өсүш арымына терс таасирин тийгизген. Бул өз кезегинде, бүтүндөй Азия-Тынч океан региону үчүн кеңири мааниге ээ. ЭВФ Кытайдан алынуучу товарларга жана кызмат көрсөтүүлөргө тышкы суроо-талап Россия менен Украинанын ортосундагы жагдайдан улам азыраак деп белгилейт. Ошол эле учурда фонддун баа берүүлөрү боюнча бул факторлорду КЭР ичиндеги кыйла алгылыктуу макроэкономикалык саясат жарым-жартылай компенсациялайт.

Bloomberg агенттиги тарабынан сурамжылоодон өткөн экономисттер 2022-жылга Кытай экономикасынын өсүшүн болжолдоолорун мурдагы 5,0 пайыздан 4,9 пайызга чейин төмөндөтүшкөн. Күтүүлөр коронавирустун жаңы түрүнүн чыгышы жана ага бөгөт коюу жагында катуулатылган чаралар алкагында азайган.

Кытайдын 2022-жылга социалдык-экономикалык өнүгүү планынан ылайык керектөө бааларынын өсүшүн 3 пайызга жакын чекте кармап туруу болжолдонууда. Учурда көпчүлүк аналитиктер Кытай Улуттук банкы карыз алуулардын наркын төмөндөтөөрүн жана банктар үчүн резервдик талаптарды азайтаарын же экономикага түрткү берүү үчүн пайыздык ченди кыскартат деп күтүшүүдө.

5.2. Орто мөөнөткө каралган болжолдоо

Кыргыз Республикасынын экономикасынын ачыктыгын эске алуу менен тышкы экономикалык чөйрөнү өнүктүрүү тенденциялары өлкөнүн экономикалык өнүгүү келечегинин олуттуу бөлүгүн аныктайт. Ушуга байланыштуу орто мөөнөттүү болжолдоо дүйнөлүк изилдөө агенттиктеринин жана институттарынын эксперттик баа берүүлөрүнө жана болжолдоолоруна таянуу менен тышкы чөйрөнүн өнүгүү таасирлерин жана өбөлгөлөрүн максималдуу эске алуу менен түзүлөт. Тышкы жана ички шарттардын белгисиздиги Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы тарабынан акча-кредит саясатын иштеп чыгууда ар кандай сценарийлердин моделин түзүү жана иликтөө аркылуу эске алынат.

2022-жылдын I чейрегинде экономикалык активдүүлүк акырындап калыбына келе баштаган, муну Кыргыз Республикасынын салыштырмалуу жогорку экономикалык өсүшү тастыктап турат. Ошол эле учурда айыл чарба секторунда сугат суусунун жетишсиздиги, КММнын жана минералдык жер семирткичтердин кымбатташынан улам, өсүштүн солгундоо тобокелдиги сакталып турат.

Россия менен Украинанын ортосундагы абалдын курчушу алкагында энергия ресурстары боюнча түптөлгөн туруксуз баа динамикасы аналитиктердин пикири боюнча жакынкы келечекте турукташат. Дүйнөлүк азык-түлүк рынокторунда негизги айыл-чарба өсүмдүктөрүнө баанын өсүшү байкалууда, ал кийинки айыл чарба сезонунун башталышында (2022-жылдын сентябры) түндүк жарым шарында дан эгиндеринин жана май алынуучу өсүмдүктөрдүн түшүмдүүлүгүнүн азаюусунун күтүлүшүндө тездеген. 2023-жылы азык-түлүккө баа төмөндөө жагына корректировкаканышы күтүлүүдө.

Эксперттердин баа берүүсү боюнча болжолдонуучу мезгил ичинде өндүрүштүн терс ажырымы кыскарат, ал эми ИДӨнүн потенциалдуу өсүш арымына 2023-жылдын башталышында гана жетүүгө болот. Мындай калыбына келүү белгилүү бир убакытты жана өлкөнүн өкмөтү тарабынан реформаларды талап кылат. Бул отчетто бардык шарттарды жана тобокелдиктерди эске алуу менен келээрки жылга ИДӨнүн өсүшү боюнча консервативдүү болжолдоолор камтылган.

Монетардык жана бюджет-салык саясатын катуулатуу инфляциялык таасирди акырындап басаңдатуу менен чогуу алгандагы суроо-талапка ооздуктоочу таасирин

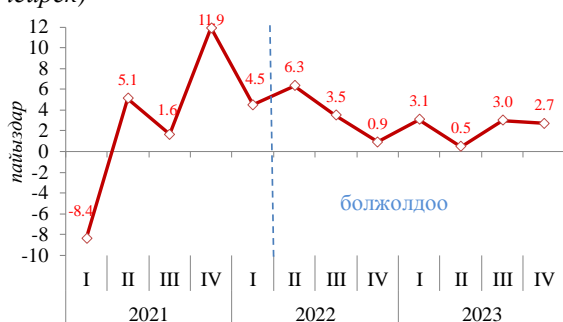
тийгизген. Бирок инфляция салыштырмалуу жогору сакталып турат жана өзүнүн тең салмактуу деңгээлинен ашат, бул экономикалык агенттердин туруктуу негиздеги жогорку инфляциялык күтүүлөрүнө шартталган. Белгиленген факторлор инфляция боюнча орто мөөнөттүү көрсөткүчтүн 5-7 пайызга жетүү тездигин жайлатат.

Соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдүн экономикаларынын белгиленген өнүгүү тенденцияларын, ошондой эле орто мөөнөттүү келечекте дүйнөлүк товардык-чийки зат рынокторундагы баа динамикасын эске алуу менен Кыргыз Республикасын 2022-2023-жылдарда өнүктүрүүнүн негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөрүнүн кийинки болжолдоосу иштелип чыккан.

Кыргызстан экономикасынын реалдуу сектору 2022-жылы орточо өсүштү көрсөтөт. ИДӨ ажырымы терс түптөлөт жана 2022-жыл ичинде дефляциялык таасири азыраак болот.

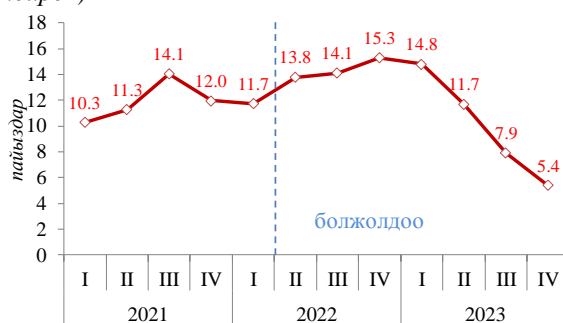
5.2.1-график. Реалдуу ички дүң өнүмдү болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



5.2.2-график. Инфляцияны болжолдоо

(өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек)



2022-жылдын жыйынтыгы боюнча ИДӨнүн реалдуу өсүшү болжол менен 3,4 пайызды, “Кумтөрдү” эске албаганда, 3,0 пайыз тегерегин түзөт. “Кумтөр” кен казып алуу ишканаларында өндүрүш көлөмүнүн өсүшү 2021-жылдагыдан жогору деңгээлде күтүлүүдө. Секторлор боюнча алганда, экономикалык өсүшкө айыл чарбасы (мал чарбасы жана өсүмдүк өстүрүү эсебинен), ошондой эле соода жана курулуш тармагы салымын кошот.

2022-жылдын акырына карата инфляция (декабрь өткөн жылдын декабрына карата) болжол менен 15,5 пайыз деңгээлинде күтүлөт, жылдык орточо инфляция 13,8 пайызды түзөт. 2024-жылга жакын инфляция арымынын орто мөөнөттүү көрсөткүчкө кайтуусу болжолдонууда. Учурдагы болжолдоо тышкы экономикалык абалдын туруксуздугуна байланыштуу, көбөйүү жагына кайра каралган.

Россия жана Украина дүйнөлүк ири айыл чарба товарларын өндүрүүчүлөрдүн катарына кирет. Учурдагы болжолдоодо Украинада негизги айыл чарба

өсүмдүктөрүнүн түшүмдүүлүгү төмөндөшүн, ошондой эле Россиянын экономикасына санкциялык басымдын таасирин күтүүлөр камтылган.

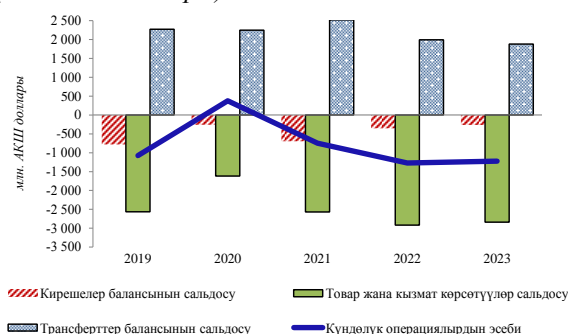
2022-жылдын июнь айында Кыргыз Республикасынын Министрлер Кабинетинин орто мөөнөттүү тарифтик саясат жөнүндө токтомуна ылайык, электр энергиясына жана ысык сууга, ошондой эле 2022-2023-жылдарга жылытуу мезгили башталганда жылуулук энергиясына баалардын жогорулашы күтүлөт. Мындан тышкары, учурдагы болжолдоодо 2023-жылы алкогольдук ичимдиктерге жана тамеки заттарына акциздердин жогорулашы мүмкүндүгү эске алынган.

2022-2023-жылдарга карата төлөм тендемин болжолдоо (базалык сценарий)¹

Өлкөнүн төлөм тендеминин 2022-жылдагы көрсөткүчтөрү боюнча болжолдоо геосаясий абалдын, инфляциялык факторлордун жана пандемиянын терс таасиринин натыйжасында түзүлгөн жана белгисиздик жагдайынын жогорку деңгээли менен мүнөздөлөт.

Күндөлүк эсептин тартыштыгы көбөйүп, ИДӨнүн 13,2 пайызын түзүшү күтүлөт. Эмгек мигранттарынын акча которууларынын түшүүсү төмөндөп, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр балансынын тартыштыгы көбөйөт.

5.2.3-график. Күндөлүк операциялар эсеби боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)



Болжолдонуп жаткан мезгилде өлкөнүн тышкы соодасы региондордогу логистикалык байланыштын өзгөрүшүнүн таасирине жана пандемиядан кийин соода көлөмүнүн көбөйүшүнө дуушар болушу күтүлөт. Мындан тышкары, экспорт жана импорт боюнча көрсөткүчтөргө азык-түлүккө жана энергиялык ресурстарга дүйнөлүк баалардын мурдагыдай эле өсүү тенденциясы таасирин тийгизет.

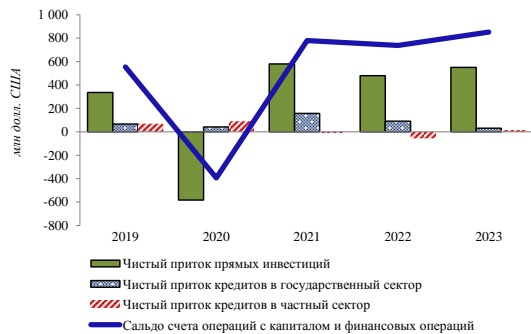
Күтүлүп жаткандай эле, алтынды берүү көлөмүнүн төмөндөшүнө байланыштуу, экспорттун көлөмү 2021-жылдагыга караганда азыраак болот. Азык-түлүк товарларын, текстиль жана тигүү өндүрүшүнүн товарларын берүү көлөмү экспортко олуттуу салымын кошот. Алтынды эске албаганда, экспорт көлөмү 2022-жылдагыдан 17,3 пайызга жогору деңгээлде болжолдонот.

Импорттун көбөйүшүнө өлкөгө энергия продукцияларын берүү көлөмүнүн өсүшү таасирин тийгизет (баа берүүлөргө ылайык, алардын өсүшү баа факторунун таасиринде 22,0 пайыз деңгээлинде түптөлөт). Мындан тышкары, керектөө багытындагы жана аралык товарлардын импортунун көлөмү көбөйүшүнө баалардын жогорулашы сыяктуу эле, айкын көлөмүнүн көбөйүшү да таасирин тийгизиши күтүлөт.

Жергиликтүү мигранттардын негизги реципиенти болуп саналган Россиянын экономикасынын басаңдашы жеке трансферттерге таасирин тийгизиши мүмкүн, баа берүүлөргө ылайык, алардын таза агылып кирүүсү 2021-жылдагыга караганда 20,3 пайызга азыраак болот. Муну менен катар эле каралып жаткан мезгилде расмий трансферттердин өткөн жылга салыштырмалуу азыраак агылып кирүүсү болжолдонгон. Кызмат көрсөтүүлөр статьясы эл аралык кыдыруулардын мындан ары калыбына келүүсү, ошондой эле жүргүнчүлөрдү жана жүк ташуу көлөмүнүн акырындап көбөйүшүнө байланыштуу, транспорт кызматтарынын жана бул кызматтарга баалардын өсүшү таасиринде түптөлөт.

¹ Болжолдоо Улуттук банктын айкын мезгилде колдонулган кошумча баа берүүлөрүн эсепке алуу менен түзүлгөн.

5.2.4-график. Капитал менен операциялар жана финансылык эсеп боюнча болжолдуу маалыматтар (млн АКШ доллары)



Финансылык эсеп жана капитал менен операциялар эсеби боюнча капиталдын агылып кирүүсү орточо көлөмдө болжолдонууда. Финансылык капиталдын агылып кирүүсүнүн негизги булагы болуп мамлекеттик сектордун тике чет өлкө инвестициялары жана ссудалык каражаттары саналат. Жеке сектордун буга чейин алынган кредиттерин тейлөөнүн болжолдуу көлөмү көбүрөөк деңгээлде сакталышы жана жеке капиталдын орточо агылып кирүүсү күтүлөт.

Пандемиядан кийинки мезгилде дүйнөлүк экономиканын акырындап

калыбына келишине жана дүйнөдө белгисиздик жагдайынын созулушунан улам, 2023-жылы экономиканын тышкы сектору жай өнүгүшү болжолдонот.

Жеке трансферттердин агылып кирүүсү боюнча терс динамикага, эл аралык кыдыруулардын өсүү тенденциясы уланышын божомолдоого жана соода балансынын кыйла тартыштыгынын таасиринде, 2023-жылы күндөлүк операциялар эсебинин тартыштыгы ИДӨгө карата 12,0 пайызды түзүшү күтүлөт. Баа берүүлөргө ылайык, соода балансынын тартыштыгы 2022-жылдагы деңгээлде түптөлөт. Импорт жана экспорт көлөмүнүн алгылыктуу өсүшү, тиешелүүлүгүнө жараша, 1,9 жана 4,3 пайыз чегинде күтүлөт. Эмгек мигранттарынын акча которууларынын азайышы эсебинен күндөлүк трансферттер динамикасы 2022-жылдагыдан 5,8 пайызга төмөн деңгээлде түптөлөт. 2023-жылы капитал менен операциялар эсеби жана финансылык операциялар эсеби боюнча чет өлкө капиталынын жетишсиз көлөмдө агылып кирүү тобокелдиги сакталып, Улуттук банктын эл аралык резервинин эсебинен кошумча каржылоону талап кылышы мүмкүн. Күтүлүп жаткандай эле, капиталдын түшүүсүнүн басымдуу бөлүгүн жеке секторго тике чет өлкө инвестициялары жана башка инвестициялар ээлейт. Мамлекеттик жана жеке сектордун карыздык капитал боюнча милдеттенмелери көбөйөт жана буга чейин алынган ссудаларды жана карыздарды тейлөө көлөмүнүн өсүү тенденциясы улантылат.

Кыргыз Республикасынын 2022-2023-жылдар үчүн төлөм тендеми боюнча иштелип чыккан болжолдоодо төмөнкү тобокелдиктер сакталат:

- геосаясий абалга байланыштуу белгисиз жагдай;
- COVID-19 инфекциясынын жаңы штаммдарына байланыштуу белгисиз жагдай;
- “Кумтөр” алтын кенин казып алууга жана башка ишканаларда баалуу металлдарды казып алууга байланыштуу тобокелдиктер;
- мунай, алтын жана азык-түлүк боюнча дүйнөлүк баалардын волатилдүүлүгү;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө экономикалык абалдын начарлашы;
- соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдө алмашуу курсунун волатилдүүлүгү;
- мамлекеттик жана жеке сектордун карыздык милдеттенмесинин көбөйүшү.

1-тиркеме. Негизги макроэкономикалык көрсөткүчтөр

(эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, өткөн жылдын тиешелүү чейрегине карата чейрек ичинде)

Көрсөткүчтөрдүн аталышы	Өлчөө бирдиги	2020				2021				2022
		I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.	II ч.	III ч.	IV ч.	I ч.
1. Сууро-таалап жана сунуш¹ (эгерде башкасы көрсөтүлбөсө, реалдуу өсүш арымы)										
Номиналдык ИДӨ, чейрек ичинде	млн сом	117 150,9	122 725,1	173 410,8	188 533,5	121 427,5	155416,7	210061,2	236216,8	145869,2
ИДӨ	%	2,3	-11,8	-7,5	-12,8	-8,4	5,1	1,6	11,9	4,5
Кумтөрдү эске албаганда, ИДӨ	%	1,5	-14,3	-8,0	-11,6	-4,0	10,3	2,3	6,0	3,8
Ички керектөө	%	5,0	-19,0	-2,5	-8,3	-1,9	26,3	4,6	15,8	
Инвестициялар	%	-40,0	-47,2	-30,1	-10,8	8,0	-116,1	24,1	54,8	
Таза экспорту	%	-27,1	-67,2	-27,4	14,1	30,2	10,8	67,3	93,6	
<i>ИДӨнү өндүрүүсү:</i>										
Айыл чарба	%	0,6	0,7	1,0	0,7	1,7	-1,5	-7,6	-5,0	2,3
Өнөр жай	%	4,4	-2,7	-8,2	-18,6	-15,2	-5,2	1,3	44,9	8,3
Курулуш	%	-2,5	-12,7	-5,7	-25,0	-19,8	-12,7	-3,3	1,9	2,2
Кызмат көрсөтүү	%	1,9	-17,8	-11,7	-9,4	-5,1	14,6	8,5	7,3	3,4
анын ичинде соода жүргүзүү	%	3,6	-30,9	-14,8	-14,2	-12,2	35,2	12,3	12,2	6,3
2. Баалар²										
Керектөө баа индекси (КБИ)	%	104,4	107,2	105,3	108,4	110,3	111,3	114,1	112,0	111,7
Керектөө баа индекси (КБИ), мезгилдин акырына карата жылдык	%	105,9	105,8	105,4	109,7	110,2	114,2	113,5	111,2	113,2
Базалык КБИ	%	103,5	105,8	105,3	108,1	110,1	110,6	113,0	111,3	111,8
<i>КБИ, товарлар жана кызмат көрсөтүүлөрдүн негизги топтору боюнча:</i>										
Азык-түлүк товарлары	%	108,1	113,4	109,7	115,4	117,9	117,3	121,5	115,3	113,5
Азык-түлүктөн башка товарлар	%	100,9	102,1	101,6	102,0	103,7	106,4	108,6	110,4	110,3
Алкоголдук ичимдиктер, тамеки	%	104,2	105,3	105,7	106,3	106,0	108,3	110,4	111,3	113,6
Тейлөө	%	101,0	101,0	100,0	102,3	103,3	104,1	105,0	105,4	107,9
<i>КБИ, мүнөздөмөсү боюнча классификациялоо:</i>										
Активдик товарлар	%	103,1	103,3	102,8	103,4	102,1	102,3	115,5	117,7	118,8
Жөнгө салынуучу баа	%	102,7	102,7	102,8	102,8	102,7	102,7	101,8	106,0	110,9
Инфляциянын рыноктук деңгээли	%	100,8	101,9	101,3	102,6	101,0	102,2	106,8	107,1	107,4
3. Тышкы сектор³ (ИДӨ карата пайыздарда)										
Соода балансы	ИДӨгө карата %	-27,5	-22,3	-18,3	-18,6	-19,7	-18,8	-22,8	-27,5	-35,3
Күндөлүк операциялар эсеби	ИДӨгө карата %	-9,0	-4,0	0,4	4,8	3,7	5,5	-0,4	-8,7	-17,0
Товарлар жана кызмат көрс. экспорту	ИДӨгө карата %	34,7	34,3	33,5	31,6	26,0	34,3	34,0	33,2	31,6
Товарлар жана кызмат көрс. импорту	ИДӨгө карата %	61,5	56,3	53,2	52,5	45,7	53,0	56,7	60,8	66,9
4. АКШ долларынын алмашуу курсу (бир мезгилдин акырына карата)										
	сом	80,8100	75,9887	79,6000	82,6498	84,7792	84,6640	84,7907	84,7586	83,3090
5. Монетардык сектор										
Улуттук банктын эсептик чени, мезгилдин акырына карата	%	5,00	5,00	5,00	5,00	5,50	6,50	7,50	8,00	14,00
"Овернайт" депозити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	2,75	2,75	2,75	2,75	3,25	4,25	5,25	5,50	12,00
"Овернайт" кредити боюнча чен, мезгилдин акырына карата	%	5,75	5,75	5,75	5,75	6,00	7,00	8,00	8,50	16,00
Банктар аралык кредит рыногундагы орточо алынган пайыздык чендер, чейрек ичинде	%	3,55	3,85	3,79	3,79	4,15	5,30	6,50	6,76	10,12
<i>анын ичинде:</i>										
РЕПО бүтүмдөрү боюнча	%	3,55	3,85	3,97	3,84	4,15	5,32	6,52	6,76	10,12
улуттук валютада кредиттер боюнча	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
чет өлкө валютасында кредиттер боюнча	%	-	-	2,50	2,50	-	-	7,00	-	-
7 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	3,97	3,95	3,95	4,01	4,50	5,26	6,08	6,57	11,86
14 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,15	4,32	4,20	4,50	5,03	5,64	6,50	6,93	11,45
28 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,31	4,52	4,37	4,62	5,15	6,12	6,87	7,26	11,09
91 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	4,48	4,65	4,70	4,70	5,45	5,43	7,45	-	-
182 күндүк нота боюнча орточо салмактанып алынган кирешелүүлүк, мезгилдин акырына карата	%	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Акча базасы	%	13,6	24,1	28,3	24,8	24,2	10,7	6,6	6,5	8,80
Банктардан тышкаркы акчалар (M0)	%	14,9	26,9	31,7	29,3	23,7	9,2	5,8	0,5	5,70
Акча топтому (M1)	%	14,0	24,4	28,4	24,7	22,9	12,4	12,3	15,7	7,40
"Тар" мааниде колдонулуучу акча массасы (M2)	%	15,9	23,1	24,9	20,5	18,9	12,0	11,7	15,6	8,60
Акча массасы (M2X)	%	16,7	21,7	21,0	23,9	18,6	16,9	16,2	19,1	9,50

¹ Улуттук Статистика Комитетинин маалыматы боюнча Кыргыз Республикасынын Улуттук Банктын эсептик көрсөткүчтөрү

² Булагы: Кыргыз Республикасынын Улуттук статистика комитети

³ Коэффициенттер акыркы 4 чейректи камтыган жылдык маалыматтардын негизинде эсептелет. I ч. үчүн алдын ала алынган маалыматтар.

2-тиркеме. Глоссарий

Базалык инфляция – бул, баанын кыска мөөнөттүү, түзүмдүк жана сезондук өзгөрүүлөрүн эске албаган инфляция: инфляция көрсөткүчүн эсептөөдөн сезондук, тышкы факторлор жана административдик белгиленген тарифтер менен шартталган товарларга баанын өсүшү алынып салынат

Мамлекеттик казына векселдери (МКВ) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн кыска мөөнөттүү (3, 6 жана 12 айлык) дисконттук мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКВ эмитенти болуп саналат. МКВ Улуттук банк тарабынан өткөрүлгөн аукциондор аркылуу жума сайын жайгаштырылат. Аукциондорго тике катышуучулар катышуу укугуна ээ. Юридикалык жактар сыяктуу эле, жеке адамдар да Кыргыз Республикасынын МКВ ээсинен боло алышат. Чет өлкө инвесторлорунун МКВ рыногуна кирүү мүмкүнчүлүгү чектелген эмес. МКВнын экинчилик рыногундагы бүтүмдөр Улуттук банктын автоматташтырылган тоорук системасы аркылуу жүзөгө ашырылат, ал катышуучуларга өз жумуш ордуларынан МКВны сатып алуу/сатуу боюнча операцияларды ишке ашырууга мүмкүнчүлүк берет.

Мамлекеттик казына облигациялары (МКО) – Кыргыз Республикасынын Өкмөтүнүн пайыздык кирешеси (купон) менен, ошондой эле жүгүртүү мөөнөтү бир жылдан жогору болгон узак мөөнөттүү мамлекеттик баалуу кагаздары. Кыргыз Республикасынын Финансы министрлиги МКО эмитенти болуп саналат. Улуттук банк МКОнун чыгарылыштарын тейлөө боюнча башкы агент болуп саналат.

Акча базасы – Улуттук банктын жүгүртүүгө чыгарылган нак акча боюнча милдеттенмеси жана Улуттук банктын башка депозиттик корпорациялар алдындагы улуттук валютадагы милдеттенмеси.

Акча топтому – ликвиддүүлүк деңгээли боюнча классификацияланган акча массасы: M0; M1; M2; M2X.

M0 – банктардан тышкаркы нак акча.

M1 – M0 + резиденттердин улуттук валютадагы которулма депозиттери.

M2 – M1 + резиденттердин улуттук валютадагы мөөнөттүү депозиттери.

M2X – M2 + резиденттердин чет өлкө валютасындагы эсептешүү (күндөлүк) эсептери жана депозиттери.

M2X акча топтомуна камтылган депозиттер – жеке адамдардын жана юридикалык жактардын депозиттери, ошондой эле башка финансы-кредит мекемелеринин депозиттери, мында Өкмөттүн жана резидент эместердин депозиттери алынып салынат.

Башка депозиттик корпорациялар – борбордук банктан башка, бардык финансылык корпорациялар-резиденттер, финансылык ортомчулук алардын ишинин негизги түрү болуп саналат жана алар кеңири мааниде колдонулуучу акча массасынын (M2X) улуттук аныктамасында камтылган милдеттенмелерди чыгарышат.

Долларлашуу – өзүнүн улуттук валютасына ээ өлкөнүн ички акча жүгүртүүсүндө АКШ долларынын кеңири колдонулушу.

Инфляция - белгилүү бир убакыт аралыгында баалардын жалпы деңгээлинин өсүш тенденциясы, ал товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр куржунунун үй чарбаларынын керектөө чыгашаларынын түзүмүндө салмактанып алынган наркын эсептөөнүн

негизинде өлчөнөт. Кыргыз Республикасында инфляция деңгээлин мүнөздөгөн көрсөткүч болуп керектөө баа индекси саналат.

Номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (НЕАК) – бул, номиналдуу алмашуу курсунун салмактанып алынган орточо маанисин түшүндүрөт. Анда кароого алынып жаткан өлкөдө орун алып турган баанын соода боюнча өнөктөш өлкөлөрдөгү баага карата өзгөрүү тенденциясы эске алынбайт.

Керектөө баа индекси (КБИ)– керектөөчү тарабынан өндүрүштүк эмес максатта сатылып алынган товарлар жана кызмат көрсөтүүлөр топтомунун наркынын өзгөрүүсү чагылдырылат. Бул көрсөткүч инфляцияны өлчөө ыкмаларынын бири болуп саналат, ал калк тарабынан керектелген негизги товарлар куржунунун баасына салыштырууга негизделген жана чогуу алгандагы керектөөдө бул товарлардын салыштырма салмагына ылайык салмактанып алынган.

Реалдуу эффективдүү алмашуу курсунун индекси (РЭАК) – бул номиналдуу эффективдүү алмашуу курсунун, соода боюнча негизги өнөктөш өлкөлөрдө орун алып турган баанын салыштырмалуу өзгөрүүсүнө ылайык келген өлчөмгө корректировкаланган, орточо салмактанып алынган маанисин түшүндүрөт. РЭАК өлкө валютасынын соода боюнча алдыңкы өнөктөш өлкөлөрдүн валюталарына карата салмактанып алынган реалдуу алмашуу курстарын эсептөөнүн негизинде аныкталат.

Core CPI индекси – бул азык-түлүк товарларына, электр энергиясына, газга жана отундун башка түрлөрүнө карата наркты эске алуусуз баалар.

Ноталар – бул Улуттук банк тарабынан жүгүртүүгө чыгарылган дисконттук баалуу кагаздар. Улуттук банктын Акча-кредиттик жөнгө салуу комитетинин чечими боюнча, ноталар 7 күндөн 364 күнгө чейинки мөөнөткө чыгарылат. Ноталар боюнча максималдуу кирешелүүлүк аукцион өткөрүлгөн күнгө карата аныкталган эсептик ченге барабар өлчөмдө белгиленет.

Репо шарттарындагы операция – келечекте белгилүү бир күнү, алдын ала макулдашылган баада кайра сатуу/сатып алуу милдеттенмеси менен экинчилик рыногунда мамлекеттик баалуу кагаздарды сатып алуу/сатуу операциясы

Төлөм теңдеми – резиденттер жана резидент эместер ортосунда белгилүү бир мезгил ичинде ишке ашырылган экономикалык операциялардын суммардык түрүн чагылдырган отчет.

Төлөм теңдеминин сальдосу – чет өлкөлөрдөн түшүүлөр менен чет өлкөлөргө төлөмдөр ортосунда келип чыккан айырма.

Соода балансынын сальдосу – экспорт жана импорт наркы ортосунда келип чыккан айырма.

Эсептик чен – бул, акча кредит саясатынын инструменти, ал борбордук банк тарабынан белгиленген пайыздык ченди билдирет жана экономикада акча ресурстарынын наркын аныктоодо базалык багыт берүүчү катары кызмат кылат.

3-тиркеме. Кыскартылган сөздөрдүн тизмеси

ИДӨ	ички дүң өнүмү
МКВ	мамлекеттик казына вексели
МКО	мамлекеттик казына облигациясы
КММ	күйүүчү-майлоочу материалдар
ЕАЭБ	Евразия экономикалык бирлиги
ЕБРР	Европа реконструкциялоо жана өнүктүрүү банкы
ЕС	Европа бирлиги
КБИ	керектөө баа индекси
КЭР	Кытай Эл Республикасы
КР	Кыргыз Республикасы
МБКР	Кредиттик ресурстардын банктар аралык рыногу
ЭВФ	Эл аралык валюта фонду
КР УЭМ	Казакстан Республикасынын Улуттук экономика министрлиги
МЭА	Эл аралык энергетикалык агенттик
НБКР	Кыргыз Республикасынын Улуттук банкы
НБРК	Казакстан Республикасынын Улуттук банкы
КНС	кошумча нарк салыгы
УСК	Улуттук статистика комитети
НЭАК	номиналдуу эффективдүү алмашуу курсу
ОПЕК +	Мунайды экспорттоочу өлкөлөр уюму
РА	Армян Республикасы
РБ	Беларусь Республикасы
РК	Казакстан Республикасы
РЭАК	реалдуу эффективдүү алмашуу курсу
АКШ	Америка Кошмо Штаттары
ФОВ	Экспортёр өлкөнүн чек арасындагы баа (free on board)
ФРС	АКШнын Федералдык резерв системасы
ЦБРФ	Россия Федерациясынын Борбордук банкы
ЦБРК	Казакстан Республикасынын Борбордук банкы
ЦБРБ	Беларусь Республикасынын Борбордук банкы
СРІ	керектөө баа индекси (Consumer price index)
РМІ	өндүрүштүк жигердүүлүк индекси (Purchasing Managers Index)
РРІ	өндүрүшчүлөрдүн баа индекси (Producer Price Index)
LPR	Базалык пайыздык чен (China Loan Prime Rate)
WGC	Алтын боюнча бүткүл дүйнөлүк кеңеш (World Gold Council)
ЧС	Өзгөчө кырдаал
ЧП	Өзгөчө абал
FAO (ФАО)	Food and Agricultural Organization of the United Nations
COVID-19	коронавирус инфекциясы 2019-nCoV (COrona VIRus Disease 2019)